

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Bakalářská práce

2018

Markéta Částková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Populistické strany v německy mluvících zemích –
případová studie na příkladu Alternativy pro Německo a
Svobodné strany Rakouska v letech 2013-2017.**

Bakalářská práce

Autor práce: Markéta Částková

Studijní program: Česko-německá studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24. června 2018

Markéta Částková

Bibliografický záznam

ČÁSTKOVÁ, Markéta. *Populistické strany v německy mluvících zemích – případová studie na příkladu Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska v letech 2013-2017*. Praha, 2018. 51 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rozsah práce: 64 761

Anotace

V posledních desetiletích jsme svědky prudkého nárůstu preferencí populistických stran napříč Evropou. Tyto strany získávají hlasy nejen na východě, ale čím dál častěji i na západě a v mnohých zemích se populisté účastní vlády. Tento trend se nevyhnul ani německy mluvícím zemím. Předložená bakalářská práce se zabývá populistickými stranami v německy mluvících zemích na příkladu Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska. Ačkoli by se mohlo zdát, že se jedná o dvě naprosto odlišné strany, jejich tematické přiblížení v posledních letech přímo vybízí k otázce, nakolik si strany jsou historicky, vývojově a tematicky příbuzné. Cílem práce je charakterizovat Alternativu pro Německo a Svobodou stranu Rakouska z hlediska historie a ideologie stran, a to za uplatnění kompilace poznatků výzkumu (pravického) populismu. Práce se dále zabývá volebními programy stran z let 2013 a 2017, při jejichž analýze se zaměřuje především na následující problematiky: evropská politika, hospodářská politika, sociální politika, imigrační a integrační politika a zavedení přímé demokracie. Výsledkem analýzy volebních programů je přehled tematických průsečíků stran a charakteristika programového vývoje stran mezi lety 2013 a 2017.

Annotation

In recent decades, we have witnessed a sharp increase in the preferences of populist parties across Europe. These parties gain votes not only in the east, but also in the west. In many countries, populists participate in the government. This trend also affected the German-speaking countries. This bachelor thesis deals with populist parties in German-speaking countries on the example of Alternative for Germany and Freedom Party of Austria. Although they may appear to be two completely different parties, the topics of their programmes in recent years has been approaching. It seems to be a direct call to question the similarity of these two parties, considering their history, development and topics. The aim of the thesis is to characterize the Alternative for Germany and the Freedom Party of Austria from the point of view of the history and ideology of the parties, using the compilation of research findings in the field of (right-wing) populism. The thesis also deals with the parties programmes from the years 2013 and 2017, whose analysis focuses mainly on the following issues: European politics, economic policy, social policy, immigration and integration policy

and the introduction of direct democracy. The result of the electoral programmes analysis is an overview of thematic intersections of the parties and the characteristics of the programmatic development of the parties between 2013 and 2017.

Klíčová slova

Alternativa pro Německo, Svobodná strana Rakouska, populismus, pravicový populismus, populistické strany v německy mluvících zemích

Keywords

Alternative for Germany, Freedom Party of Austria, populism, right-wing populism, populist parties in german speaking countries

Title/název práce

Populist Parties in German Speaking Countries – Case Study Using the Examples of Alternative for Germany and Freedom Party of Austria in 2013-2017

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Tomáši Nigrinovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, při kterém mi udělil mnohé cenné rady a připomínky. Dále také děkuji své rodině a blízkým za obdivuhodnou trpělivost a podporu v průběhu celého mého studia.

POUŽITÉ ZKRATKY

AfD = *Alternative für Deutschland*, Alternativa pro Německo

CDU = *Christlich Demokratische Union*, Křesťansko-demokratická unie

DÖW = *Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstands*, Dokumentační archiv rakouského odboje

EU = Evropská unie

FPÖ = *Freiheitliche Partei Österreichs*, Svobodná strana Rakouska

NSDAP = *Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei*, Národně socialistická německá dělnická strana

ORF = *Österreichischer Rundfunk*, Rakouský rozhlas

ÖVP = *Österreichische Volkspartei*, Rakouská lidová strana

SPD = *Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, Sociálně-demokratická strana Německa

SS = *Schutzstaffel*, Ochranný oddíl

UKIP = *United Kingdom Independence Party*, Strana nezávislosti Spojeného království

OBSAH

Úvod	1
1 Populismus v teorii	4
2 Základní charakteristiky stran	11
2.1 Svobodná strana Rakouska	11
2.1.1 Historie strany	11
2.1.2 Ideologie strany	13
2.2 Alternativa pro Německo	16
2.2.1 Historie strany	17
2.2.2 Ideologie strany	19
3 Svobodná strana Rakouska a Alternativa pro Německo: srovnání	21
4 Srovnání programových priorit z let 2013 a 2017	24
4.1.1 Evropská politika	26
4.1.2 Hospodářská politika	27
4.1.3 Sociální politika	27
4.1.4 Imigrační a integrační politika	29
4.1.5 Zavedení přímé demokracie	30
Závěr	31
Summary	33
Použitá literatura	34
Teze bakalářské práce	40
Seznam příloh	42

ÚVOD

Počátkem června 2018 byla v Itálii složena první čistě populistická vláda. Populistické strany v Evropě od roku 2000 vytrvale rostou a získávají na významu. Důkazem je i fakt, že se za posledních 18 let počet těchto stran téměř zdvojnásobil ze 33 na 63¹. Jen v západní Evropě² populisté získávají ve volbách v průměru 13 %³ hlasů a přímo se účastní vlády ve Švýcarsku a v Rakousku. Dá se říci, že populisté vyvolávají nejspíše nejvýraznější změny politické krajiny od konce Studené války.

Populistické strany slaví úspěchy napříč celou Evropou a nejenak tomu je v prostoru německy mluvících zemí. V již zmiňovaném Rakousku se Svobodná strana Rakouska (FPÖ) stala po posledních volbách (poněkolkáté) juniorním partnerem ve vládě Rakouské lidové strany (ÖVP) kancléře Sebastiana Kurze. V Německu sílí vliv strany Alternativa pro Německo (AfD), která se prozatím žádných vládních koaličních vyjednávání neúčastnila, ale mezi lety 2013 a 2017 se jí ve volbách do Spolkového sněmu podařilo posílit o 7,9 % hlasů.⁴

Předložená práce se věnuje Svobodné straně Rakouska a Alternativě pro Německo v komparativní perspektivě. Na první pohled se může zdát, že jsou AfD a FPÖ dvě naprosto odlišné strany, které spojuje pouze populistická (pravicově-populistická) ideologie. Nicméně, témata, která si strany vybraly pro svůj volební program pro volby 2017 přímo vybízely k zamyšlení, zda strany nemají společného více, než proti-imigrační a anti-evropskou rétoriku. Hlavním cílem této práce je proto nalezení průsečíků v charakteristikách a požadavcích Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska. Je samozřejmé, že se volební programy často z různých důvodů odchyľují od později vykonávané politiky, a to nejen vládní, ale i opoziční. Přesto se domnívám, že jsou to právě tyto dokumenty, které vypovídají o charakteru stran, jejich klíčových tématech a celkové vizi politiky.

---

¹ „European Populism: Trends, Threats and Future Prospects“, Institute for Global Change, 3, viděno 2. červen 2018, <http://institute.global/insight/renewing-centre/european-populism-trends-threats-and-future-prospects>.

² V západní Evropě nejsou populistické strany natolik dominantní jako ve východní Evropě, kde v parlamentních volbách v roce 2017 získaly ca. 32 % hlasů. (Zdroj: „European Populism“, 5.)

³ „European Populism“, 7.

⁴ „Bundestagswahl 2017: Endgültiges Ergebnis - Der Bundeswahlleiter“, viděno 13. květen 2018, https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2017/34_17_endgueltiges_ergebnis.html.

Hlavními výzkumnými otázkami jsou: Mohou být Svobodná strana Rakouska a Alternativa pro Německo označeny za (pravicově-)populistické strany?, Jaké tematické průsečíky je možné nalézt ve volebních programech z let 2013 a 2017?, Prošly volební programy stran mezi lety 2013 a 2017 stejným vývojem? a Dají se strany z pohledu vývoje, struktury a ideologie označit za podobné?.

První otázka bude zodpovězena na základě kompilace odborných poznatků studia populismu a jejich srovnáním s charakteristikami stran. Vzhledem k tomu, že je populismus velice aktuální fenomén, budou využity především nejnovější politologické a sociologické poznatky, se kterými budou charakteristiky stran porovnány. Tematické průsečíky volebních programů a jejich vývoj mezi lety 2013 a 2017 budou popsány pomocí kvalitativní analýzy programů, ve kterých bude sledováno především těchto pět oblastí: evropská politika, hospodářská politika, sociální politika, imigrační a integrační politika a zavedení přímé demokracie. Poslední otázka bude zodpovězena prostřednictvím teorie čtyř dimenzí populismu Floriana Hartleba, v rámci kterých budou porovnány charakteristiky stran uvedené ve druhé kapitole práce.

Práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola práce se věnuje teoretickým východiskům – definici populismu, jeho typologii, definici pravického populismu a obecné charakteristice pravicově-populistických stran. V části definující populismus popisují historický vývoj pojmu a současný stav jeho výzkumu. Typologie populismu představí různé typy populismu a stručně představí jejich znaky. Obecná charakteristika pravicově-populistických stran shrne typické vzorce, podle kterých bývá vystavěna stranická struktura, a také specifické prvky pravicově-populistických stran.

Ve druhé kapitole jsou představeny historie a ideologie stran, přičemž větší důraz je kladen na druhé jmenované. Historická část stručně shrnuje vývoj stran a nejdůležitější milníky v jejich dějinách. Část věnující se ideologii podrobně rozebírá charakteristické ideologické znaky jejich doktrín. Tato kapitola také přináší odpověď na otázku, zda se u FPÖ a AfD jedná o populistické strany, a to na základě kritérií stanovených politologem F. Hartlebem. S pomocí syntézy kritérií F. Hartleba a T. Wolf je také zhodnoceno, zda strany naplňují charakteristické vlastnosti pravicově-populistických stran.

Poslední kapitola práce se věnuje analýze volebních programů stran pro parlamentní volby v letech 2013 a 2017. Programové požadavky budou rozřazeny do pěti

tematických okruhů: evropská politika, hospodářská politika, sociální politika, imigrační a integrační politika a zavedení přímé demokracie. Požadavky budou zanalyzovány a porovnány. Výsledkem analýzy bude ucelený přehled požadavků stran v těchto pěti oblastech a nalezení průsečíků v programovém směřování stran.

Vzhledem k tomu, že je fenomén pravicového populismu skutečně velmi aktuální, existuje k němu i nepřehledné množství odborné literatury. Z důvodu zaměření práce na Rakousko a Německo jsem si vybrala především práce z německojazyčného prostředí. Zvláště užitečné pro práci jsou monografie zaměřené na populismus, jako jsou například publikace Tanji Wolf „Rechtspopulismus: Überblick über Theorie und Praxis“⁵, Florian Hartleba „Internationaler Populismus als Konzept“⁶ nebo Klause Poiera „Die Themen der „Populisten““⁷. Za velmi přínosný považuji i sborník s názvem „Populismus v časech krize“⁸ editovaný Michalem Kubátem, Martinem Mejstříkem a Jiřím Kocianem a sborník „AfD & FPÖ: ein Vergleich“⁹ editovaný Stephanem Grigatem. Významné jsou samozřejmě i další odborné publikace, příspěvky a články na téma populismus, pravicový populismus, Alternativa pro Německo, Svobodná strana Rakouska a další. Své využití naleznou i novinové články z periodik Die Welt, Die Zeit nebo Der Spiegel. Pro praktickou část využiji již zmiňované volební programy stran z let 2013 a 2017.

---

⁵ Wolf, Tanja. *Rechtspopulismus: Überblick über Theorie und Praxis*. essentials (Wiesbaden: Springer VS, 2017).

⁶ Hartleb, Florian. *Internationaler Populismus als Konzept: Zwischen Kommunikationsstil und fester Ideologie*. 1. vydání. International Studies on Populism, svazek 1. (Baden-Baden: Nomos, 2014).

⁷ Poier, Klaus. *Die Themen der „Populisten“: mit einer Medienanalyse von Wahlkämpfen in Österreich, Deutschland, der Schweiz, Dänemark und Polen*. 1. vydání. International studies on populism, svazek 5. (Baden-Baden: Nomos, 2017).

⁸ Michal Kubát, Martin Mejstřík, a Jiří Kocian, eds., *Populismus v časech krize*, Vydání první (Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016).

⁹ AfD & FPÖ: ein Vergleich, Antisemitismus - Nationalismus - Geschlechterbilder. *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*. Editoval Stephan Grigat. 1. vydání. Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7. (Baden-Baden: Nomos, 2017).

1 POPULISMUS V TEORII

Populismus je natolik komplexní, proměnný a na kontextu závislý pojem, že se dodnes odborníkům z řad politologů a sociologů nepodařilo shodnout na jedné všeobecně platné definici. Problém nastává již u vytyčení oblastí, kterých se populismus dotýká. Není jasné, zda se jedná výhradně o styl politiky, ideologii, či o jejich kombinaci. Velmi zjednodušeně se dá populismus definovat jako rétorický styl pracující se simplifikacemi, černobílým viděním světa a filtrováním informací, které jsou kombinované s provokativní konfrontací národa a elit.¹⁰

Populismus byl poprvé popsán v roce 1956 americkým sociologem Edwardem A. Shilssem, který ho definoval pomocí dvou kritérií: nadřazenost vůle národa a přímý vztah mezi národem a jeho představiteli. Dalším krokem na cestě k popsání populismu byla konference „To define populism“ v Londýně v roce 1967, na které se její účastníci shodli na tom, že populistická hnutí usilují o moc ve prospěch lidu jako celku a jsou podle nich charakterizována vírou v návrat k tradičním formám a hodnotám. Pro populismus bylo podle nich příznačné, že není obecnou reakcí na společenské změny, nýbrž reakcí na příliš prudké změny a představuje tak jakousi utopii orientovanou na minulost, která navíc z národa dělá morální instanci.¹¹

Rakouský sociolog a politolog Werner W. Ernst populismu přiřkl velmi konkrétní znaky. Populistické strany podle něj vyzdvihují jakési mystické spojení s masou nazývanou "národem“, který je chápán jako jednotné těleso. Strany se velmi odmítavě staví k tradičnímu establishmentu a nejsou schopny sebekritiky, protože sebe a národ považují za morální instanci. Dále jsou také zaměřené na bezprostřednost a orientují se na reálně existující difuzní postoje a předsudky.¹²

Robert Dahl ve svém díle „Democracy and Its Critics“ z roku 1989 uvedl, že pojem populismus označuje všeobecný protest proti kontrolním mechanismům, které brání „přímé vládě lidu“. Populismus podle něj vychází z radikálního chápání demokracie jakožto vlády lidu.¹³ Podle Ernesta Gellnera a Ghity Ionescu je populismus anti-

---

¹⁰ Tanja Wolf, *Rechtspopulismus: Überblick über Theorie und Praxis, essentials* (Wiesbaden: Springer VS, 2017), 7–8.

¹¹ Karin Priester, *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon* (Frankfurt am Main: Campus-Verl., 2012), 32.

¹² Florian Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept: Zwischen Kommunikationsstil und fester Ideologie*, 1. vydání, *International Studies on Populism*, svazek 1 (Baden-Baden: Nomos, 2014), 48–49.

¹³ Robert A. Dahl, *Democracy and Its Critics* (New Haven: Yale University Press, 1991), 119–31.

univerzalistické hnutí, které je do značné míry podmíněné kontextem. Britská politoložka Margaret Canovan upustila od jakékoli obecné definice populismu a prosazuje spíše typologizaci rozdílných forem populismu.¹⁴

Politologové Cas Mudde a Cristóbal Rovira Kaltwasser v roce 2012 napsali, že „jedním z nejneužívanějších pojmů uvnitř i vně akademického světa je bezpochyby populismus“ a poukázali na to, že se v historii několikrát objevily pokusy o jeho zakázání na akademické půdě. Vědecká debata je podle nich nadále velmi vzdálená dosažení konsenzu o všeobecné definici a významu populismu.¹⁵ Ve stejném roce, tedy 2012, Anton Pelinka napsal, že „populismus jako koncept odpovídá spíše vágnímu chápání demokracie“. Upřednostňuje podle něj plebiscitní a přímě-demokratické komponenty před těmi reprezentativními. Dále ho Pelinka vnímá jako afekt proti institucím, které arogantně tvrdí, že jednají ve jménu lidu, zatímco populisté jsou toho názoru, že národ si má vládnout sám. Obsahem populistického dogmatu je tvrzení, že „národ je oprávněn k vládnutí“. Zatímco moderní demokracie se soustředila na „zahrnutí vyloučených“, jako jsou ženy, otroci, chudí a cizinci, populismus tato témata považuje za uzavřená a soustředí se na migraci a otázku ochrany státního občanství.¹⁶

V posledních letech se přesto užívání pojmu populismus v Evropě velmi rozšířilo v médiích, stejně jako v každodenním politickém životě. Především se vyskytuje ve spojení „pravcový populismus“, který je užíván pro označení politických stran jako je Svobodná strana Rakouska, Alternativa pro Německo, Švýcarská lidová strana, či např. francouzská Národní fronta. Jako populistické jsou v současné době označovány nejen určité politické strany, ale i způsob, jakým politici a strany oslovují voliče a také určité prostředky komunikace a provádění politických strategií. V jazyce politiků populismus získal negativní konotaci a je užíván při denunciaci a napadání politických oponentů. Takto užitý pojem značí, že politik reaguje na komplexní fakta prázdnými frázemi a zjednodušenými formulacemi za účelem polarizace společnosti a využití aktuálních nálad k získání politického kapitálu.¹⁷

---

¹⁴ Priester, *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*, 32–33.

¹⁵ Priester, 33.

¹⁶ Anton Pelinka, „Populismus - zur Karriere eines Begriffes“, in *Populismus: Herausforderung oder Gefahr für die Demokratie?*, ed. Sir Peter Ustinov Institut (Wien: new academic press, 2012), 9–11.

¹⁷ Damir Skenderovic, „CHAPTER 1: POPULISM: A HISTORY OF THE CONCEPT“, in *Political Populism: A Handbook*, ed. Reinhard C. Heinisch, Christina Holtz-Bacha, a Oscar Mazzoleni, 1. vyd. (Baden-Baden: Nomos, 2017), 41–42.

Na akademické půdě probíhají diskuze o tom, zda by měl být populismus považován za ohrožení pro demokracii, či zda by mohl mít na fungování demokracie pozitivní vliv. Mnoho autorů druhé jmenované odmítá a vztah populismu a demokracie označuje za ambivalentní. Objevují se názory, že důvodem úspěchu populistických stran je krize politické legitimacy.¹⁸

V roce 2014 vytyčil německý politolog Florian Hartleb čtyři dimenze, ze kterých vyplývá strukturální a typologický základ populismu. První z nich, technická dimenze populismu, se vyznačuje tím, že staví lid (národ) do opozice vůči vládnoucímu establishmentu. Obsahová dimenze zahrnuje prezentaci populismu jakožto jakéhosi „anti-ismu“. Příkladem pro toto tvrzení je anti-islámská rétorika evropských populistických stran. Personální dimenze populistických stran má tradičně stejné schéma, a tedy že v čele populistické strany stojí silný charismatický vůdce, který se staví do role obhájce vůle lidu (národa). Pro poslední dimenzi, mediální, je typické, že s populistickými stranami sympatizují masová média, a to především bulvár.¹⁹

Pravděpodobně nejméně užívanou koncepcí populismu je jeho chápání jakožto způsobu myšlení, typu mentality nebo myšlenkové konstrukce. Rozšířenější je chápání populismu jako ideologie, která proti sobě klade dvě skupiny, a to lid a elity. Takto chápaný populismus je označován pojmy „thin ideology“ („úzká ideologie“) či „thin-centered ideology“ („zředěná ideologie“). Politolog Michal Kubát doporučuje se této koncepci vyhnout a užívat spíše významově užší pojmy, jako je politická doktrína či politický program.²⁰

Po rámcovém vymezení definice populismu se text dále bude věnovat jeho typologii. Existuje mnoho kritérií, dle kterých je možné členit typy populismu, a to např. vývoj v čase, politický styl a strategie, způsob politické mobilizace a politická orientace. Z hlediska vývoje v čase se populismus člení na populismus klasický a populismus soudobý, přičemž klasický populismus v sobě zahrnuje severoamerický agrární a ruský socialisticko-agrární populismus, oba vzniklé v předminulém století.²¹ Severoamerický agrární populismus se od toho ruského v mnohém lišil. Zatímco ve Spojených státech

---

¹⁸ Skenderovic, 42.

¹⁹ Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept*, 51.

²⁰ Michal Kubát, „Úvod do studia populismu“, in *Populismus v časech krize*, ed. Martin Mejstřík, Jiří Kocian, a Michal Kubát (Praha, 2017), 15.

²¹ Kubát, 16.

vzniklo agrárně-populistické hnutí z nespokojených farmářů západních a jižních států (a tedy „odspodu“), v Rusku populismus představili intelektuálové, kteří si idealizovali rolnictvo a věřili v zavedení socialistické společnosti (v tomto případě tedy populismus přišel „shora“)²². Počátky soudobého populismu se datují do druhé poloviny 20. století a je spojen především s Latinskou Amerikou a s vývojem v zemích Třetího světa po pádu koloniálních systémů.²³

Margaret Canovan ve své knize „Populismus“ z roku 1981 rozlišuje dvě základní formy populismu, a to agrární a politický populismus. Agrární populismus se dále člení na farmářský radikalismus, agrární (lidové) strany a socialistický agrarismus. K politickému populismu Margaret Canovan přiřadila populistické diktatury, populistické demokracie, reakční populismus a populismus politiků lidových a catch-all stran.²⁴

Jak uvádí Karin Priester v knize „Rechter und linker Populismus. Annäherung an ein Chamäleon“, dělení z hlediska politického stylu a strategie se věnoval francouzský filozof Pierre-André Taguieff, který populismus dělí na dva typy, a to na populismus protestu a populismus totožnosti. Zatímco populismus protestu je populismem sociálním vymezujícím se vůči všem druhům elit, populismus totožnosti je populismem národním, který spojuje lid s národem, který se staví do opozice k nepřátelům-cizincům.²⁵ Mexický politolog Benjamin Arditi v roce 2003 definoval tři základní formy, ve kterých se populismus vyskytuje. Tyto formy jsou způsob reprezentace, symptom na „turbulentních okrajích“ systému nebo nebezpečná „druhá strana systému“. Funkce těchto forem poté definuje jako systém generující reformní sílu, nebo jako ohrožení demokracie.²⁶

Dělení dle kritérií politické orientace, politického apelu a historicko-územního vývoje vypracoval nizozemský politolog Cas Mudde, který rozlišuje mezi agrárním, ekonomickým a politickým populismem. Agrární populismus spojuje se Spojenými státy a Ruskem 19. století. Ekonomický populismus se projevil na konci 20. století v Latinské Americe a ve středovýchodní Evropě. Poslední typ, politický populismus, se týká

---

²² Jan Jandourek, *Slovník sociologických pojmů* (Grada Publishing a.s., 2012), 177.

²³ Kubát, „Úvod do studia populismu“, 16.

²⁴ Kubát, 16.

²⁵ Priester, *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*, 37.

²⁶ Benjamin Arditi, „Populism, or, Politics at the Edges of Democracy“, *Contemporary Politics* 9, č. 1 (březen 2003): 29, <https://doi.org/10.1080/1356977032000072486>.

především extrémně pravicových politických stran.²⁷

Dalším možným a pravděpodobně v současné době nejčastějším členěním populismu je jeho rozlišování na populismus pravicový (příp. extrémně-pravicový) a levicový. Pravicový populismus se koncentruje především na politické otázky, levicový populismus je spíše sociálně-ekonomický a soustředí se na otázku sociální spravedlnosti.²⁸ Vzhledem k zaměření práce se další text bude koncentrovat pouze na populismus pravicový.

Pravicový populismus je v současné době rozšířen především v západní Evropě. Příčinou je fakt, že právě v západní Evropě přebírají pravicové proudy v posledních letech centrální politická témata jako je migrace, vnitřní bezpečnost a národní identita a posouvají debatu o těchto tématech stále více „doprava“. Dochází také k prolomení dlouholetých tabu.²⁹

Pravicově-populistická ideologie vychází z ideologie populistické, do které zapojuje další prvky. Stejně jako pro populistickou ideologii, je pro pravicový populismus relevantní konfrontace lidu a elit, přičemž pojem lid nezahrnuje pouze obyvatele určitého státu, nýbrž národ, a tedy každou osobu, která má stejný původ a stejné nastavení hodnot. Naproti tomu v ideologii levicového populismu je národ podmíněn příslušností k jedné sociální třídě, povětšinou k dělnické třídě. Pro pravicový populismus je národ homogenním společenstvím, které je definováno totožným původem a kulturou. Ohrožením pro národ jsou nejen elity, ale navíc i „ti druzí“, jako cizinci, migranti a příslušníci menšin. Pravicový populismus podporuje kromě konfrontace mezi národem a elitami také konfrontaci mezi národem a vším cizím. Pojem národ tedy slouží především k určení identity a vymezení se vůči nepřátelským skupinám.³⁰

Prvky vymezení se vůči všemu, co by mohlo ohrozit národ, jsou základem pro další charakteristické vlastnosti populismu, jako je euroskeptický, či až euro-nepřátelský postoj, etnopluralismus, nadměrná potřeba bezpečnosti a dále také hospodářský a sociální protekcionismus (ve smyslu ochrany domácí ekonomiky a systému sociálního zabezpečení). Pravicoví populisté se domnívají, že je nutné národ chránit přes „cizinci“,

---

²⁷ Kubát, „Úvod do studia populismu“, 17–18.

²⁸ Kubát, 17.

²⁹ Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept*, 25.

³⁰ Wolf, *Rechtspopulismus*, 12–13.

přičemž toto označení zahrnuje nejen osoby jiné národnosti, ale také imigranty, azylanty, příslušníky různých náboženství, migranty druhé až třetí generace a menšiny. Tato nesnášenlivost vůči všemu cizímu pramení z přesvědčení, že je vlastní kultura nadřazená ostatním a musí být chráněna před vnějšími vlivy, které by ji mohly narušit či zničit. Za tímto účelem pravicový populismus často využívá a prohlubuje již existující předsudky. Je těžké vyvrátit, že má pravicový populismus xenofobní tendence, nicméně nedá se principiálně označit za rasistický, neboť se pohybuje v mezích právního státu. Přesnější je tvrzení, že je pravicový populismus etnopluralistický, což znamená, že nepracuje s žádnou hierarchií ras, ale staví rozdílná společenství na stejnou úroveň, přičemž ale tvrdí, že jsou neslučitelná.³¹

Pro pravicově-populistické politiky je typické zneužívání migrační problematiky k získávání politického kreditu a stavění muslimů a imigrantů do pozice nepřátel. Za tímto účelem často užívají pojmy jako je „cizinecká kriminalita“ a „ekonomický migrant“. Přistěhovalectví označují za zdroj většiny současných problémů státu blahobytu. Ačkoli pravicovní populisté vidí ohrožení v každém cizinci a imigrantovi, zejména závažné ohrožení spatřují v muslimech a zastávají názor, že Evropě hrozí islamizace a zánik jejích křesťanských hodnot. Islámské náboženství je zaměňováno s fundamentálním islámem.³²

Přestože evropská integrace postupuje stále dopředu, u části obyvatelstva není toto téma příliš populární. Evropské pravicově-populistické strany síly euroskepticismu využívají a vytvořily z něj jedno ze svých hlavních témat. Pravicovní populisté varují před oklešťováním národní suverenity a identity bruselskými institucemi a před slabostí evropské vnější a vnitřní bezpečnostní politiky. Tvrdí, že je volný obchod mezi členy Evropské unie zodpovědný za organizovanou kriminalitu. Vycítili, že je v anti-evropském resentimentu velký potenciál a chtějí z něj vytěžit maximální politický kapitál. To ovšem neznamena, že by absolutně odmítali evropský integrační proces jako to dělají pravicovní extremisté. Na základě fenomenologického dělení euroskepticismu na měkký a tvrdý, kdy měkký znamená odmítnutí některých aspektů integračního procesu EU a tvrdý radikální odmítnutí „projektu Evropa“, se pravicovní populisté dají označit za

---

³¹ Wolf, 14-15.

³² Wolf, 15-16.

měkké euroskeptiky.³³

Z výše uvedeného logicky vyplývá, že pravicově-populistické strany jsou zaměřeny i proti globalizaci. Pravicoví populisté varují před ztrátou suverenity a identity. V ekonomické globalizaci způsobené zvýšením přeshraniční výměny zboží, kapitálu a služeb vidí ohrožení volného obchodu. Kulturní globalizace podle nich ohrožuje rozmanitost kultur. V politické globalizaci spatřují ohrožení suverenity národního státu.³⁴

Pravicový populismus vykazuje některé znaky konzervatismu, jako např. touhu po zachování společenských tradic, které staví do protikladu k novým nepřehledným poměrům. Přesto se jedná o dva odlišné pojmy, které se navzájem vylučují. Konzervatismus vychází ze společenských elit, zatímco populismus je zaměřen jednoznačně proti společenskému establishmentu. Konzervatismus vyzdvihuje pravidla reprezentativní demokracie, populismus chce přenést moc z rukou elit do rukou lidu. Populismus chce oslabovat instituce, usiluje o polarizaci společnosti („my vs. oni“) a v principu je nepředvídatelný. Oproti tomu konzervatismus vyzdvihuje instituce, usiluje o integraci společnosti a je stabilní. Z těchto důvodů není možné pojmy populismus a konzervatismus zaměňovat.³⁵

Na závěr teoretické části je nutné uvést několik faktů o charakteru pravicově-populistických stran. Pravicově-populistické strany vykazují nejen velmi podobný styl politiky, ale i podobnou formu organizace. Struktura těchto stran je velmi uvolněná a v jejím čele obvykle stojí charismatický vůdce. Vzhledem k tomu, že pravicově-populistické strany odmítají elitářské uspořádání a tím pádem i tradiční politické strany, snaží se chovat spíše jako politická hnutí.³⁶ Na vrcholu stranické hierarchie pravicově-populistické strany obvykle stojí osobnost, nebo skupina osobností, které se vyznačují vynikajícími rétorickými schopnostmi a životopisem, který neodpovídá životopisu tradičního politika z povolání. Svou politickou nezkušenost voličům předkládají jako výhodu, protože „bojují za práva voličů proti establishmentovým politikům“. Na schopnostech vedoucí figury strany závisí úspěch, či neúspěch strany, což odhaluje

---

³³ Florian Hartleb, „Rechter Populismus in der EU: keine einheitliche Bewegung trotz wachsender Euroskepsis“, *Integration* 2011, č. 4: 342–43.

³⁴ Florian Hartleb, *Rechts- und Linkspopulismus: eine Fallstudie anhand von Schill-Partei und PDS*, 1. vydání (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2004), 123–24.

³⁵ Hartleb, 109–10.

³⁶ Wolf, *Rechtspopulismus*, 17–18.

i vnitřní rozpor pravicově-populistických stran: na jednu stranu prosazují účast voličů na rozhodování o státě, na druhou stranu ve svých strukturách neumožňují svým členům podílet se na rozhodování o straně. Pravicově-populistické strany jsou velmi laxně organizované, což je sice činí flexibilnějšími ve srovnání s etablovanými stranami, ale při účasti ve vládě, či při ztrátě vůdčí osobnosti to přináší velké problémy, při jejichž řešení těmto stranám chybí právě efektivní struktura a politicky zkušený personál.³⁷

2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY STRAN

2.1 SVOBODNÁ STRANA RAKOUSKA

Svobodná strana Rakouska je jednou z nejúspěšnějších pravicově-populistických stran v současné Evropě. Vznikla v 50. letech minulého století čili v dobách, kdy odborníci poprvé popsali pojem populismus. Je všeobecně známo, že jedním z největších zdrojů její síly jsou silní vůdci. V její historii jsme zaznamenali hned dvě velmi silné osobnosti, které stranu dovedly ke skvělým volebním výsledkům – jedná se o Jörga Haidera a Heinze-Christiana Stracheho, dva poslední předsedy strany. FPÖ je zavedenou stranou fungující po několik desetiletí, která se několikrát podílela na vládě. Naposledy se jí účasti ve vládě podařilo dosáhnout v posledních parlamentních volbách v Rakousku v minulém roce. Právě několikanásobná účast ve vládě je fakt, který ji odlišuje od současných nově vznikajících populistických stran jako jsou Alternativa pro Německo, nizozemská Strana pro svobodu nebo česká Svoboda a přímá demokracie a přibližuje ji spíše k francouzské Národní frontě či Švýcarské lidové straně. Zatímco v roce 2013 strana získala 20,5 %³⁸ hlasů, v roce 2017 to bylo již 26 %³⁹.

2.1.1 Historie strany

Svobodná strana Rakouska vznikla 3. října 1955 sloučením Spolku nezávislých (Verband der Unabhängigen) a Svobodné strany (Freiheitspartei).⁴⁰ Do jejího čela se postavil Anton Reinthaller, bývalý nacistický funkcionář, člen zemského vedení NSDAP a velitel brigády SS. Jeho nástupcem se později stal Friedrich Peter, bývalý příslušník

---

³⁷ Wolf, 18–19.

³⁸ „Österreich - Nationalratswahl 2013“, viděno 13. březen 2018, <http://wahl13.bmi.gv.at/>.

³⁹ „Österreich - Nationalratswahl 2017“, viděno 6. duben 2018, <https://wahl17.bmi.gv.at/>.

⁴⁰ „INFO-KOMPAKT. Die Freiheitliche Partei Österreichs“ (FPÖ-Bildungsinstitut, 2017), https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe.at/dokumente/2017/Info-Kompakt.pdf (viděno 6. února 2018).

obávané 1. brigádní pěchoty SS.⁴¹ První velký úspěch strana slavila v roce 1983, kdy se po volbách do Národní rady dohodla se Sociálně-demokratickou stranou Rakouska na „malé koalici“. V roce 1986 se předsedou strany stal Jörg Haider, který ji dovedl až k zisku 26,9 % hlasů ve volbách do Národní rady v roce 1999.⁴² FPÖ se stala druhou nejsilnější stranou v zemi a utvořila vládu společně s vítěznou Rakouskou lidovou stranou. Účast pravicově-populistické FPÖ ve vládě představovala problém nejen v Rakousku, ale i pro mezinárodní společenství. Zbývající členové Evropské unie omezili bilaterální vztahy s rakouskou vládou. Po dlouhodobé mezinárodní kritice vlády odstoupil Jörg Haider překvapivě z funkce předsedy FPÖ.⁴³ Výsledky strany se od voleb v roce 2002 začaly propadat. V roce 2005 se na popud Jörga Haidera od strany oddělil Svaz pro budoucnost Rakouska (Bündnis Zukunft Österreich), který se chtěl profilovat více středově. FPÖ se nadále pod vedením nově zvoleného předsedy Heinze-Christiana Stracheho posouvala politickým spektrem směrem doprava. V centru kampaní FPÖ bylo heslo „Österreich zuerst“⁴⁴ a proti-přistěhovalecká rétorika, se kterou se straně podařilo ve volbách do Národní rady roku 2006 získat 11 % hlasů, o dva roky později získala v mimořádných volbách dokonce ještě o 6,5 % více hlasů. Preference FPÖ pod vedením Stracheho nadále rostly a v parlamentních volbách v roce 2013 strana získala již 20,5 % hlasů a při posledních volbách na podzim roku 2017 dokonce celých 26 %.⁴⁵ FPÖ vstoupila do vládní koalice s vítěznou ÖVP kancléře Sebastiana Kurze. Heinz-Christian Strache se stal vicekancléřem a FPÖ získala šest ministerstev, přičemž sedm dalších obsadili členové ÖVP^{46, 47}

Strana se stává čím dál silnější i ve volbách do Evropského parlamentu. Tzv. „Vote-seeking“-strategie se FPÖ vyplatila⁴⁸ již v roce 2009, kdy se jí, dle jejích slov,

---

⁴¹ Heribert Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, in *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, ed. Stephan Grigat, 1. vydání, Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7 (Baden-Baden: Nomos, 2017), 109.

⁴² „INFO-KOMPAKT. Die Freiheitliche Partei Österreichs“.

⁴³ Reinhard Heinisch a Kristina Hauser, „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs“, in *Rechtspopulismus und Rechtsextremismus in Europa: die Herausforderung der Zivilgesellschaft durch alte Ideologien und neue Medien*, ed. Frank Decker, Bernd Henningsen, a Kjetil Jakobsen (Baden-Baden: Nomos, 2015), 100–101.

⁴⁴ „Rakousko především“ – přeloženo autorkou

⁴⁵ „INFO-KOMPAKT. Die Freiheitliche Partei Österreichs“.

⁴⁶ ÖVP je zkratkou pro Österreichische Volkspartei (Rakouská lidová strana)

⁴⁷ ORF, „Die neue Regierung wird angelobt“, news.ORF.at, 18. prosinec 2017, <http://orf.at/stories/2419233/2419235/> (viděno 27. března 2018).

⁴⁸ Heinisch a Hauser, „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs“, 105.

„podařilo zdvojnásobit počet svobodných hlasů“ a z jednoho mandátu se staly dva. Při posledních volbách v roce 2014 se straně opět podařilo zdvojnásobit své mandáty na celkový počet čtyř křesel⁴⁹, přičemž na úrovni Evropského parlamentu strana patří do frakce Hnutí pro Evropu národů a svobody společně se stranami Front National, Lega Nord, Vlaams Belang, Svoboda a přímá demokracie a Kongres Nowej Prawicy.⁵⁰

2.1.2 Ideologie strany

Politology bývá FPÖ označena za pravicově-populistickou protestní stranu. Stěžejními myšlenkami populistického přesvědčení strany je koncept jednoho národa s jednotnými zájmy a preferencemi, étos obyčejného člověka a oportunistické a často nekonzistentní programové pozice. FPÖ si zakládá na prosazování plebiscitní politiky a přímých apelů na obyvatelstvo a snaží se o zjednodušení politického světa na dichotomní kategorie, jako například ano/ne, dobrý/špatný a my/oni.⁵¹ Strana slouží jako vzorový příklad inteligentního pravicového populismu v Evropě. Vedení strany se nadále daří očistit ji od podezření z pravicového extremismu, který schovává za pravicový populismus s konzervativní fasádou.⁵² Strana se nicméně od svého založení do roku 2005 pohybovala na rozhraní mezi nacionalismem a pravicovým extremismem na jedné straně a politickým liberalismem na straně druhé. Po nástupu Jörga Haidera se strana natolik jasně posunula doprava, že byla roku 1993 Dokumentačním archivem rakouského odboje (DÖW) označena za pravicově-extremistickou. DÖW vycházel z definice Willibalda I. Holzera, který pravicový extremismus popisuje jako syndrom, který demagogicky využívá návratu k přírodě, aby legitimizoval sociální nerovnost a dodržuje již překonané genderové pořádky.⁵³

Obsahově FPÖ uskutečňuje nejen „vertikální dimenzi“ pravicového populismu (staví do role zástupce „malých lidí“ v opozici vůči elitám), nýbrž také „horizontální dimenzi“ (skrže vytváření „obrazů nepřítele“ spojených v současné době hlavně

---

⁴⁹ „Ergebnisse der Europawahl 2014 - Europäisches Parlament“, Ergebnisse der Europawahl 2014 - Europäisches Parlament, <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/de/election-results-2014.html> (viděno 27. března 2018).

⁵⁰ „National Delegations – Movement for a Europe of Nations and Freedom“, <http://www.menleuropa.eu/national-delegation/> (viděno 27. března 2018).

⁵¹ Karsten Grabow, ed., *Exposing the Demagogues: Right-Wing and National Populist Parties in Europe*, 1. vydání (Brusel: Centre for European Studies, 2013), 51.

⁵² Hans-Peter Siebenhaar, *Österreich: die zerrissene Republik* (Zürich: Orell Füssli Verlag, 2017), 56.

⁵³ Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, 103.

s migranty). Profiluje se anti-internacionalisticky a euroskepticky. Z organizačního hlediska se dá říci, že se velká část moci koncentruje na vrcholu vedení strany, především v rukou jejího předsedy.⁵⁴

Ideologie FPÖ je protkána tzv. mixofobií, jejíž princip se dá shrnout výrokem „Durch Reinheit zur Einheit“, jak tvrdí Karin Stögner⁵⁵. Podle tohoto principu jsou lidé rozřazeni do daných skupin, které se vzájemně vylučují. Ačkoli ve výrociích Svobodných můžeme narazit na antisemitsky, či sexisticky motivovaná tvrzení, chybí v ideologii FPÖ radikalita a explicitnost ideologie nacistické. Argumentace Svobodných je moderní, přizpůsobená potřebám současné (rakouské) společnosti a vychází z etnopluralismu.⁵⁶

Jedním ze znaků FPÖ je také antisemitismus. Dle rakouského politologa Heriberta Schiedela se dá FPÖ označit za ukázkový příklad „antisemitismu bez antisemitů“. Antisemitismus strany pramení z nacionalismu, odmítání viny (sekundární antisemitismus) a z rebelie strany vůči společenským tlakům. Svými výroky k nacismu a nacistickým zločinům způsobili Svobodní nejednou skandál. Například v roce 2010 řekl štyrský poslanec Gunther Hadwiger pro noviny *Kleine Zeitung*, že „na nacionálním socialismu nebylo vše jen špatné“. Členové strany velmi často přirovnávají chování svých protivníků k chování nacistů, jako například když předseda strany Heinz-Christian Strache v roce 2012 přirovnal protesty veřejnosti proti plesu Vídeňského korporálního kruhu ke Křišťálové noci. Paradoxní je, že Vídeňský korporální kruh je sdružení evropských extrémně pravicových a neofašistických hnutí.⁵⁷

FPÖ se vždy hlásila k německé národovecké tradici (až na krátké období v 90. letech, kdy vyznávala spíše rakouský patriotismus). V roce 2011 se strana opakovaně přihlásila k „Volksgemeinschaft“, což svědčí o její vazbě na nacionálně-socialistickou tradici. „Volksgemeinschaft“, neboli „národní společenství“ byl pojem používaný nacisty v období Třetí říše. Tento pojem označuje společenství „biologicky plnohodnotných Němců čisté rasy“, jehož vytvoření bylo cílem nacistické politiky. V centru ideologie

---

⁵⁴ Klaus Poier, *Die Themen der „Populisten“: mit einer Medienanalyse von Wahlkämpfen in Österreich, Deutschland, der Schweiz, Dänemark und Polen*, 1. vydání, International studies on populism, svazek 5 (Baden-Baden: Nomos, 2017), 90–91.

⁵⁵ „Čistotou ke sjednocení“ - přeloženo autorkou

⁵⁶ Karin Stögner, „Angst vor dem „neuen Menschen“. Zur Verschränkung von Antisemitismus, Antifeminismus und Nationalismus in der FPÖ“, in *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, 1. vydání, Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7 (Baden-Baden: Nomos, 2017), 143–44.

⁵⁷ Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, 106–7.

„Volksgemeinschaft“ nestojí občan jako jedinec, nýbrž národ, kterému se má podříditi veškerá politika. „Volksgemeinschaft“ údajně může být ohroženo levicovými teoriemi, které mají mít za cíl vykořenění křesťanských západních hodnot.⁵⁸ Stejně jako levicovými ideologiemi se strana také cítí být ohrožena Židy a spatřuje nepřítele v Izraeli, nicméně v současné době pro ni větší riziko představuje islamizace. V roce 2010 došlo k pozitivní změně politiky strany vůči Izraeli. Svobodní doufají ve sjednocení křesťanských a židovských sil v boji proti Islámu a ve své rétorice ustoupili od explicitních antisemitských útoků.⁵⁹

Dalším charakteristickým znakem FPÖ je tzv. „symbolický socialismus“, jak jej nazývá Heribert Schiedel. Členové vedení strany se stylizují do role „obhájců malých lidí“ před „chamtivými bankéři“, „mezinárodními spekulanty“ a dle slov Haralda Vilimského i před „gamblerů z východního pobřeží“⁶⁰. FPÖ sice oficiálně vyznává neoliberalismus, ale ve svých vyjádřeních se Svobodní k volnému trhu hlásí od roku 2005 stále vzácněji a raději propagují „nеспoutaný trh“. Evropskou unii označují jako lobby koncernů.⁶¹

Na údajný konzervatismus strany se váže i pozitivní vztah k tradičnímu rozdělení rolí muže a ženy. Názorové postavení Svobodných se dá označit jako fundamentální antifeminismus. Na jednu stranu chtějí Svobodní prosadit rovnost příležitostí pro muže a ženy, na druhou stranu velmi důrazně upozorňují na to, že jejich role jsou rozděleny na základě přirozených predispozic, které jsou neměnné. Svazky mezi dvěma osobami stejného pohlaví jsou odmítány, stejně jako tzv. „gender mainstreaming“⁶². Svobodní tvrdí, že při „gender mainstreamingu“ nejde jen o nastolení stejnoprávnosti pohlaví, nýbrž o naprosté vymazání pohlavnosti. Zrovnoprávnění pohlaví na všech společenských úrovních by údajně znamenalo zrušení hranic mezi pohlavími.

---

⁵⁸ „Volksgemeinschaft - Ein Begriff aus der NS-Ideologie | ZbE“, Zukunft braucht Erinnerung, 5. říjen 2004, <http://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/volksgemeinschaft/> (viděno 20. června 2018).

⁵⁹ Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, 109–110.

⁶⁰ Východní pobřeží USA je mezinárodní antisemitský kód pro Židy nebo Židovstvo, kteří mají údajně z východního pobřeží USA, konkrétně hlavně z New Yorku, ovládat světové finanční trhy.

⁶¹ Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, 111–113.

⁶² „Gender mainstreaming představuje integraci perspektivy rovnosti pohlaví do každé etapy procesu politiky – do její formulace, realizace, sledování a vyhodnocování – s cílem podporovat rovnost žen a mužů. Gender mainstreaming není sám o sobě cílem, ale prostředkem k dosažení rovnosti.“ Zdroj: „Manuál pro gender mainstreaming politik sociálního začleňování a sociální ochrany“, Ministerstvo práce a sociálních věcí, dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/5204/manual_gender_CZ.pdf (video 16. 2. 2018)

Nejednoznačnost názoru strany tkví dle Karin Stögner v oficiální neoliberální podstatě ideologie strany. Na jednu stranu Svobodní odmítají strukturální znevýhodnění žen, na druhou stranu ale nechtějí podpořit např. zavádění povinných kvót, protože by údajně naznačovaly neschopnost žen se bez systémové pomoci prosadit. Velmi konzervativní je i názor strany na umělá přerušování těhotenství. Svobodní se staví proti tomu, aby byly potraty hrazeny z rozpočtů zdravotních pojišťoven. Veřejné zdravotnictví podle nich „financuje zdraví a boj s nemocemi, a ne ničení života“, přičemž toto tvrzení koresponduje s deklarovaným cílem FPÖ, tedy zvýšením porodnosti, které mají zajistit „původní“ rakouské rodiny. Jako hrozba tomuto záměru je spatřována ženská autonomní sexualita a plodnost přistěhovalek. Ve své podstatě je genderová politika FPÖ součástí jejího programu k udržení etnické čistoty národa. Rozpolcenost názorů svobodných v genderových a ženských otázkách se dá označit za „diferenční feminismus“, jehož centrální myšlenkou je „rovnocennost, ale ne shodnost“.⁶³

2.2 ALTERNATIVA PRO NĚMECKO

Alternativa pro Německo je jednou z nejmladších německých politických stran a také nejmladší stranou zastoupenou ve Spolkovém sněmu. Přestože strana vznikla před několika málo lety, stihla se na německé politické scéně etablovat a od roku 2013 dosahuje velmi dobrých výsledků ve volbách, ať už evropských, zemských či spolkových. Pro stranu je charakteristická anti-islámská rétorika a silná kritika Evropské unie, stejně jako stavění se do role tzv. „Familienpartei“⁶⁴, přičemž tento pojem zahrnuje zaměření strany na podporu německých rodin. Ačkoli strana procházela a prochází mnoha vnitřními rozpory, dle výsledků posledních spolkových voleb se zdá, že svůj potenciál ještě zdaleka nevyčerpala a nadále bude velkým hráčem na německém politickém poli. Zatímco v roce 2013 strana ve volbách do Spolkového sněmu získala 4,7 %⁶⁵ hlasů, v roce 2017 to bylo již 12,6 %⁶⁶.

---

⁶³ Stögner, „Angst vor dem „neuen Menschen“. Zur Verschränkung von Antisemitismus, Antifeminismus und Nationalismus in der FPÖ", 144–48.

⁶⁴ „Rodinné strany“ – přeloženo autorkou

⁶⁵ „Endgültiges amtliches Ergebnis der Bundestagswahl 2013 - Der Bundeswahlleiter", viděno 3. červen 2018, <https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2013/2013-10-09-endgueltiges-amtliches-ergebnis-der-bundestagswahl-2013.html>.

⁶⁶ „Bundestagswahl 2017: Endgültiges Ergebnis - Der Bundeswahlleiter".

2.2.1 Historie strany

Alternativa pro Německo se poprvé koncipovala v září roku 2012, k formálnímu založení nicméně došlo až v únoru 2013. Členská základna strany vycházela z občanské iniciativy „Wahlalternative 2013“ a z euroskeptického protestního spektra – bývalých členů CDU, či FDP, kteří nebyli spokojeni s evropskou politikou své strany. V prvních volbách do Spolkového sněmu v roce 2013 strana získala 4,7 procent hlasů. Odborníci se domnívají, že hlasy získala hlavně díky ekonomické krizi, který vyvolala v občanech strach a pochybnosti a vedla tím pádem i k rozvinutí euroskepticismu.⁶⁷ O devět měsíců později v roce 2014 strana kandidovala do Evropského parlamentu a získala 7 procent hlasů. Následně byla přijata do Evropské konzervativní a reformní skupiny. Ve stejném roce AfD dosáhla velmi dobrých výsledků i v zemských volbách v Sasku, Durynsku a Braniborsku.⁶⁸

Tyto úspěchy byly později přerušeny vnitrostranickými rozpory. AfD byla od svého založení specifická tím, že v jejím vedení zasedali tři předsedové – Bernd Lucke, Frauke Petry a Konrad Adam, přičemž tváří strany byl především Bernd Lucke. Je velmi náročné zajistit, aby takovéto uspořádání vydrželo být vždy harmonické, a tak začala mezi třemi předsedy narůstat rivalita. Všichni tři chtěli získat větší moc ve straně a určovat její směřování dle svých představ. Katalyzátorem tohoto konfliktu bylo mimo jiné drážďanské hnutí Pegida⁶⁹. Zatímco Frauke Petry a Konrad Adam toto hnutí podporovali, Bernd Lucke se od něj chtěl distancovat, protože podle něj bylo rasistické a xenofobní.

Ve sporu o Pegidu se projevilo vnitřní rozpolcení strany na národně-konzervativní a liberální křídlo. Řešením krize mělo být snížení počtu předsedů na dva, což se ale později ukázalo jako neefektivní. Konflikt vyústil až v hlasování o pozici „prvního mluvčího strany“ v květnu 2015, které se 60 % hlasů vyhrála Frauke Petry. V reakci na svou porážku vystoupil Bernd Lucke ze strany a s ním další čtyři europoslanci AfD. Oficiálním důvodem jejich odchodu ze strany měl být příliš pravicový kurz nového

---

⁶⁷ Lukáš Novotný, „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“, *Politics in Central Europe* 11, č. 1S (duben 2015): 156.

⁶⁸ Kai Arzheimer, „The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?“, *West European Politics* 38, č. 3 (2015): 535–36.

⁶⁹ PEGIDA, celým názvem die Patrotischen Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes, je xenofobní hnutí vystupující proti islámu, proti udělování azylu a proti přijímání uprchlíků. Hnutí vzniklo v roce 2014 v Drážďanech. (zdroj: Hans Vorländer, Maik Herold, a Steven Schäller, *PEGIDA: Entwicklung, Zusammensetzung und Deutung einer Empörungsbewegung* (Springer-Verlag, 2015), 1.)

předsednictva pod vedením Frauke Petry. V konečném důsledku stranu společně s Berndem Luckem opustilo asi 20 % členů.⁷⁰ Na sjezdu strany 4. července 2015 byli novými předsedy zvoleni Frauke Petry a ekonom Jörg Meuthen.⁷¹

Ve spojení s uprchlickou vlnou vyvstalo pro AfD nové centrální téma, kterým byla migrace. Ta v centru zájmu strany nahradila protievropskou kritiku.⁷² S novým směřováním slavila strana v roce 2016 velké úspěchy v zemských volbách. V Sasku-Anhaltsku získala 15 přímých mandátů a s 24,2 % hlasů se stala druhou nejsilnější stranou v zemském sněmu. V Bádensku-Württembersku se jí podařilo dosáhnout 15 % a 2 přímých mandátů a v Porýní-Falci získala 13 % hlasů.⁷³ V Meklenbursku-Předním Pomořansku AfD volilo 20,8 % voličů⁷⁴ a v Berlíně 14,1 %⁷⁵. Zemské volby v následujícím roce již pro stranu tolik úspěšné nebyly. V Sársku získala pouze 6,2 %⁷⁶, ve Šlesvicku-Holštýnsku 5,9 %⁷⁷ a v Severním Porýní-Vestfálsku 5,4 %⁷⁸. Ačkoli se straně příliš nedařilo v zemských volbách, bilanci si zlepšila 24. září 2017 ve volbách spolkových, ve kterých získala 12,6 % hlasů a stala se třetí nejsilnější stranou ve Spolkovém sněmu po CDU a SPD.⁷⁹ Nicméně, během voleb eskaloval vnitrostranický spor o směřování strany. Frauke Petry údajně nesouhlasila s příliš extremistickým směřováním strany a rozhodla se proto k 29. září 2017 vystoupit ze strany. Jörg Meuthen

---

⁷⁰ Torsten Oppelland, „Alternative für Deutschland“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 5. červen 2017, <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (viděno 2. dubna 2018).

⁷¹ „Alternative für Deutschland: AfD-Parteitag wählt Frauke Petry zur Vorsitzenden“, *Die Zeit*, 4. červenec 2015, sek. Politik, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2015-07/afd-parteitag-frauke-petry-zur-vorsitzenden> (viděno 2. dubna 2018).

⁷² Martin Kroh a Karolina Fetz, „Das Profil der AfD-AnhängerInnen hat sich seit Gründung der Partei deutlich verändert“, *DIW-Wochenbericht* 83, č. 34 (2016): 713.

⁷³ „Landtagswahlen: AfD holt 15 Direktmandate in Sachsen-Anhalt, zwei in Baden-Württemberg“, *Spiegel Online*, 14. března 2016, sek. Politik, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afd-in-sachsen-anhalt-mit-15-direktmandaten-in-baden-wuerttemberg-2-a-1082130.html> (viděno 2. dubna 2018).

⁷⁴ „Landtagswahl in Mecklenburg-Vorpommern 2016“, http://service.mvnet.de/wahlen/2016_land/dateien/atlant/en/ergebnisse.2016/landtagswahl.html.

⁷⁵ „Wahlen zum Abgeordnetenhaus 2016 - Berlin - Übersicht“, viděno 2. dubna 2018, <https://www.wahlen-berlin.de/wahlen/be2016/afspraes/index.html>.

⁷⁶ Statistisches Amt Saarland, „Landtagswahlen 2017 - Saarland - Übersicht“, http://www.statistikextern.saarland.de/LT_SL/ (viděno 2. dubna 2018).

⁷⁷ Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein, „Informationen zur Wahl des 19. Schleswig-Holsteinischen Landtags - Statistikamt Nord“, <https://www.statistik-nord.de/wahlen/wahlen-in-schleswig-holstein/landtagswahlen/informationen-zur-wahl-des-19.-schleswig-holsteinischen-landtags/> (viděno 2. dubna 2018).

⁷⁸ Der Landeswahlleiter des Landes Nordrhein-Westfalen, „Landtagswahl 2017 in Nordrhein-Westfalen“, <https://www.wahlergebnisse.nrw.de/landtagswahlen/2017/aktuell/a000lw1700.shtml> (viděno 2. dubna 2018).

⁷⁹ Der Bundeswahlleiter, „Ergebnisse - Der Bundeswahlleiter“, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/ergebnisse.html> (viděno 3. dubna 2018).

se tímto dočasně stal jediným předsedou strany⁸⁰, druhým předsedou byl 2. prosince zvolen Alexander Gauland.⁸¹

2.2.2 Ideologie strany

Jak již vyplývá z výše uvedeného, strana se dělí na tři křídla: ekonomicky-liberální, národně-konzervativní a pravicově-populistické. Tyto tři myšlenkové proudy se nejen navzájem nevyklučují, ale tvoří navíc programovou a volební „vítěznou formuli“ nových pravicových stran. Strana se orientuje anti-establishmentově a považuje se za hlas lidu, proto je zavedení přímé demokracie jedním z jejích nejsilnějších požadavků.

Označení strany za pravicově-populistickou bylo od počátku problematické, neboť i sama AfD se této nálepce bránila. Po svém vstupu do Evropského parlamentu vstoupila do konzervativní frakce po boku poslanců britské Konzervativní strany a polské Strany práva a spravedlnosti, a naopak v žádném případě nechtěla být spojována s protievropskými stranami jako je UKIP nebo se zástupci tvrdého jádra evropských pravicových populistů z Národní fronty či FPÖ. Podle Franka Deckera je ale zařazení AfD k pravicově-populistickým stranám vcelku jednoznačné a důkazem pro to jsou její anti-establishmentové postoje (které jsou vyjádřeny již „Alternativou“ v názvu strany), systémová kritika a volání po zavedení přímé demokracie. Nicméně, její liberální ekonomické názory se téměř shodují s názory FDP a je to právě silné prosazování volného trhu, co AfD odlišuje od tvrdého jádra evropských pravicových populistů, kteří v současné době zastávají spíše protekcionistické postoje.⁸²

Po svém založení se strana zprvu profilovala čistě jako protievropská, jejímž cílem byl zánik eurozóny, nebo přinejmenším vystoupení Spolkové republiky z tohoto měnového uskupení. Protievropské založení strany pramenilo z důsledků hospodářské krize vzniklé v roce 2008, konkrétně z německé finanční podpory zadluženého Řecka, ve kterém AfD spatřovala vykořisťování Spolkové republiky. Dalším požadavkem strany

---

⁸⁰ Matthias Kamann, „AfD: Frauke Petry vollzieht den Austritt“, *DIE WELT*, 29. září 2017, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article169153331/Frauke-Petry-vollzieht-Austritt-aus-der-AfD.html> (viděno 3. dubna 2018).

⁸¹ *DIE WELT*, „Chaos beim Parteitag: Gauland zum Co-Parteivorsitzenden der AfD gewählt“, *DIE WELT*, 2. prosinec 2017, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article171204290/Gauland-zum-Co-Parteivorsitzenden-der-AfD-gewählt.html> (viděno 3. dubna 2018).

⁸² Frank Decker, „Die » Alternative für Deutschland « aus der vergleichenden Sicht der Parteienforschung“, in *Die Alternative für Deutschland: Programmatik, Entwicklung und politische Verortung*, ed. Alexander Häusler (Wiesbaden: Springer VS, 2016), 10–11.

bylo převedení některých pravomocí zpět z Bruselu na Berlín.⁸³

Přestože byla protievropská a ekonomická témata v prvních letech po založení strany hlavními body jejího programu, již od začátku se v něm vyskytovaly i další tóny. V nových spolkových zemích se AfD vyplatilo zdůrazňovat spíše národní identitu a anti-establishmentový diskurz. Již ve volbách do Spolkového sněmu v roce 2013 se ukázalo, že je u voličů AfD velmi populární téma imigrace a má dokonce větší význam než euroskeptické pozice. Stejně tak tomu bylo i později ve volbách do Evropského parlamentu, kdy bylo řešení přistěhovalectví pro voliče AfD stejně důležité jako stabilita měny. K definitivnímu posunu od ekonomických k národně-konzervativním tématům došlo po Evropských volbách 2014, kdy strana pochopila, že se pro ni doposud centrální kritika eurozóny a Evropské unie směřovala jen na kritiku finanční podpory Řecka. Centrum zájmu strany se přesunulo spíše k boji proti islámskému terorismu, zastavení přílivu žadatelů o azyl a dalším převážně pravicovým tématům.

Jedním z těchto témat je i antifeminismus, odpor k současným genderovým studiím a rodinná politika. Juliane Lang zašla natolik daleko, že tvrdí, že u AfD došlo k přerodu z původně protievropské strany ke straně antigenderové, či dle slov Frauke Petry ke straně rodinné. Dále také tvrdí, že rodinně-politická agenda v současnosti dominuje politickým požadavkům strany. Jako rodinu strana označuje jedině svazek dvou osob odlišného pohlaví a jejich děti. Jakékoli jiné formy soužití jsou vyloučeny. Strana hlasitě volá po zavedení větších daňových zvýhodnění pro rodiny s dětmi, po podpoře mladých rodičů a po politice podporující porodnost, přičemž ale nezmiňuje problém rodičů samoživitelů či „patchworkových rodin“. Založení rodiny dvěma osobami stejného pohlaví strana považuje za nemyslitelné. Ve volebním programu pro zemské volby v Bádensku-Württembersku strana uvádí, že v současné době již nejsou homosexuálové ani jiné sexuální menšiny diskriminovány a je to tak také dobře, přičemž ale svazky stejnopohlavních párů striktně odmítá. Strana se dále staví proti „genderovým ideologiím“ a marginalizaci přirozených rozdílů mezi pohlavími.⁸⁴

---

⁸³ Novotný, „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“, 154–55.

⁸⁴ Juliane Lang, „Feindbild Feminismus. Familien- und Geschlechterpolitik in der AfD“, in *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, 1. vydání, Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7 (Baden-Baden: Nomos, 2017), 61–69.

Přestože se zpočátku zdálo, že se strana vyvaruje antisemitismu, v roce 2016 vzbudily rozruch antisemitsky orientované práce poslance AfD v Bádensku-Württembersku Wolfganga Gedeona. Protesty proti těmto spisům strana označila za pokus politických protivníků ji poškodit. Přestože Gedeon musel ze stranické frakce vystoupit, frakce nikdy oficiálně neodsoudila antisemitismus ve straně.⁸⁵ Strana se snaží o relativizaci holocaustu a významu jeho vzpomínání. To se projevilo například jejím programovým požadavkem pro volby do Zemského sněmu v Sasku-Anhaltsku v roce 2016, kdy volala po odbourání „jednostranné koncentrace na nešťastná léta německých dějin“. Výuka dějepisu ve školách by se údajně měla raději soustředit na osvobozené války a 19. století.⁸⁶

V rozporu s výše uvedeným se strana prezentuje pro-izraelsky. Izrael má strategickou důležitost, neboť představuje nárazníkový stát boje křesťansko-židovské civilizace proti islámu, který v strana prezentuje jako největší hrozbu pro západní civilizaci. První známky nové pro-izraelské pozice strany se objevily v souvislosti s rozhovorem, který dala spolupředsedkyně strany Frauke Petry izraelskému listu „Yedioth Ahronoth“. V tomto interview se Petry postavila proti kritice Izraele a antisemitismu. Snahami o přiblížení se k Izraeli Petry následovala předsedu FPÖ Heinze-Christiana Stracheho, se kterým intenzivně konzultovala svůj postup.⁸⁷

3 SVOBODNÁ STRANA RAKOUSKA A ALTERNATIVA PRO NĚMECKO: SROVNÁNÍ

Při zohlednění teoretických východisek uvedených v úvodu práce je možné konstatovat, že se v případě Svobodné strany Rakouska a Alternativy pro Německo skutečně jedná o populistické strany, jak bude přiblíženo dále. Při analýze charakteristických znaků obou stran lze dojít k závěru, že obě splňují čtyři dimenze populismu vytyčené Florianem Hartlebem⁸⁸. Pro přehlednost je toto tvrzení doloženo následující tabulkou.

---

⁸⁵ Marc Grimm a Bodo Kahmann, „AfD und Judenbild. Eine Partei im Spannungsfeld von Antisemitismus, Schuldabwehr und instrumenteller Israelsolidarität“, in *AfD & FPÖ. Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder* (Baden-Baden: Nomos, 2017), 41–42.

⁸⁶ Grimm a Kahmann, 49.

⁸⁷ Grimm a Kahmann, 52–53.

⁸⁸ Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept*, 51.

TABULKA 1: NAPLNĚNÍ HARTLEBOVÝCH ČTYŘ DIMENZÍ POPULISMU

	Svobodná strana Rakouska	Alternativa pro Německo
<i>Technická dimenze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • staví se do role zástupce „malých lidí“ v opozici vůči elitám • orientuje se anti-establishmentově • vyznává koncept jednoho národa s jednotnými zájmy a preferencemi • volá po zavedení přímé demokracie 	<ul style="list-style-type: none"> • považuje se za hlas lidu • orientuje se anti-establishmentově • volá po zavedení přímé demokracie
<i>Obsahová dimenze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • protievropská • protipřistěhovalecká • antifeministická • antiinternacionalistická • antisemitská 	<ul style="list-style-type: none"> • protievropská • protipřistěhovalecká • antifeministická • antiinternacionalistická • antisemitská
<i>Personální dimenze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • v čele vždy silná charismatická osobnost 	<ul style="list-style-type: none"> • v čele od počátku vždy souvládí několika předsedů
<i>Mediální dimenze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • šokující výroky jako zdroj bulvárních novinových titulků⁸⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> • šokující výroky jako zdroj bulvárních novinových titulků⁹⁰

Zdroje: Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept: Zwischen Kommunikationsstil und fester Ideologie*, 51.

Poier, *Die Themen der „Populisten“: mit einer Medienanalyse von Wahlkämpfen in Österreich, Deutschland, der Schweiz, Dänemark und Polen*, 90–91.

Schiedel, „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?“, 106–7.

Stögner, „Angst vor dem „neuen Menschen“. Zur Verschränkung von Antisemitismus, Antifeminismus und Nationalismus in der FPÖ“, 144–48.

⁸⁹ Srov.: „Österreich: FPÖ-Chef vergleicht Burschenschafter mit verfolgten Juden“, *Spiegel Online*, 30. leden 2012, sek. Politik, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-fpoe-chef-vergleicht-burschenschafter-mit-verfolgten-juden-a-812295.html> (viděno 8. dubna 2018).

„FPÖ Steiermark: Wieder Aufregung um Nazi-Sager“, *Die Presse*, 28. září 2010, https://diepresse.com/home/politik/steiermarkwahl/597943/FPOe-Steiermark_Wieder-Aufregung-um-NaziSager (viděno 8. dubna 2018).

⁹⁰ Srov.: Markus Wehner a Eckhart Lohse, „AfD-Vize Gauland beleidigt Jerome Boateng“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 29. květen 2016, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afd-vize-gauland-beleidigt-jerome-boateng-14257743.html> (viděno 8. dubna 2018).

Kai Biermann, „Frauke Petry: ‚Völkisch‘ ist nicht irgendein Adjektiv“, *Zeit Online*, 11. září 2016, <http://www.zeit.de/kultur/2016-09/frauke-petry-afd-voelkisch-volk-begriff-geschichte> (viděno 8. dubna 2018).

Anna Kröning, „AfD-Politiker: Björn Höcke hat eine irritierende Ansicht zu Adolf Hitler“, *Die Welt*, 6. března 2017, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article162616473/Bjoern-Hoecke-hat-eine-irritierende-Ansicht-zu-Adolf-Hitler.html> (viděno 8. dubna 2018).

Decker, „Die » Alternative für Deutschland « aus der vergleichenden Sicht der Parteienforschung“, in *Die Alternative für Deutschland: Programmatik, Entwicklung und politische Verortung*, 10–11.
Novotný, „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“, 154–55.
Lang, „Feindbild Feminismus. Familien- und Geschlechterpolitik in der AfD“, 61–69.
Grimm a Kahmann, „AfD und Judenbild. Eine Partei im Spannungsfeld von Antisemitismus, Schuldabwehr und instrumenteller Israelsolidarität“, 41–42.

Dále také strany splňují kritéria uváděné Wernerem W. Ernestem⁹¹. Obě strany kladou důraz na sjednocení s vůlí „jednotného národa“ a staví ho do opozice k establishmentu. Mají sklon vyhýbat se jakékoli sebekritice a monopolizují si pravdu. Výroky z úst členů obou stran jsou bezprostřední a často také „politicky nekorektní“. Při získávání hlasů ve volebním boji obě strany využívají již existujících difuzních postojů a předsudků.

Z hlediska typologie populismu dle Pierre-Andrého Taguieffa⁹² se strany pohybují na pomezí mezi populismem totožnosti, který staví národ do opozice vůči nepřátelům-cizincům, a populismem protestu, který staví národ do opozice k establishmentu. Tato charakteristika odpovídá pravicově-populistické profilaci obou stran, neboť pravicový populismu naplňuje dvě dimenze. První, dimenzi vertikální, která odpovídá populismu protestu, a dimenzi horizontální, která odpovídá populismu totožnosti. Strany kritizují nejen etablované politické strany a struktury, nýbrž i uprchlíky, imigranty a ostatní, které označují za cizince. S kritikou „všeho cizího“ souvisí i anti-evropská orientace obou stran. U obou také spatřujeme kritiku Evropské unie a eurozóny, neboť vzhledem ke krizím, kterými si Evropská unie a eurozóna procházely a nadále prochází, je anti-evropská orientace populární u velké části Němců, resp. Rakušanů. Podobnou popularitu vykazuje také kritika azylové a imigrační politiky především německé, ale i rakouské vlády.

Obě strany se silně orientují na národ a prosazování jeho vůle. Z tohoto důvodu obě chtějí zavést přímou demokracii, která podle nich lépe umožní přizpůsobit rozhodování o státu vůli lidu. Obě se také staví do role „rodinné strany“ – podporují německé, resp. rakouské, rodiny složené výhradně z muže, ženy a jejich dětí. Patrný je u obou také „antifeminismus“, neboť strany bojují proti současným „genderovým ideologiím“ a prosazují tradiční rozdělení rolí muže a ženy v rodině a ve společnosti.

---

⁹¹ Hartleb, *Internationaler Populismus als Konzept*, 48–49.

⁹² Priester, *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*, 37.

Společná je pro strany i proti-cizinecká rétorika, zaměřená v posledních letech hlavně proti muslimům a silná kritika Evropské unie a eurozóny. Pro přehlednost jsou v následující tabulce uvedeny základní charakteristické znaky pravicově-populistických stran podle Hartleba a Wolf.

TABULKA 2: CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY PRAVICOVĚ-POPULISTICKÝCH STRAN DLE HARTLEBA A WOLF

	<i>FPÖ</i>	<i>AfD</i>
<i>Anti-establishmentový postoj</i>	✓	✓
<i>Koncepce „jednoho národa“</i>	✓	✓
<i>Kritika přistěhovalectví</i>	✓	✓
<i>Euroskepticismus</i>	✓	✓
<i>Sociální protekcionismus</i>	✓	✓
<i>Kritika globalizace, internacionalismu</i>	✓	✓

*Zdroje: Hartleb, Internationaler Populismus als Konzept, 25.
Wolf, Rechtspopulismus, 12–13.*

Velký rozdíl mezi stranami můžeme pozorovat v jejich struktuře. Zatímco FPÖ preferuje v čele jednoho silného předsedu, AfD již od svého počátku upřednostňuje spolupředsednictví dvou až tří osob. AfD je v tomto případě výjimkou mezi evropskými pravicově-populistickými stranami, neboť u většiny z nich spatřujeme stejné tendence jako u FPÖ – např. Marine Le Pen v čele Národní fronty, Geert Wilders v čele Strany pro svobodu či Jimmie Åkesson v čele Švédských demokratů. Naproti tomu, jak vyplývá z předchozího textu, v ideologiích stran jsou patrné značné podobnosti. Bližší srovnání cílů stran přinese srovnání volebních programů stran z let 2013 a 2017 obsažené v následující části práce.

4 SROVNÁNÍ PROGRAMOVÝCH PRIORIT Z LET 2013 A 2017

V následující části práce budou analyzovány a porovnány volební programy stran z let 2013 a 2017. Analýza se bude soustředit na oblast evropské, hospodářské, sociální, imigrační a integrační politiky stran a na požadavek zavedení přímé demokracie. Cílem této části práce je sumarizovat podobnosti v programových cílech stran. Shrnutí těchto podobností je zobrazeno v tabulce níže. Komentáře k nim následují v dalším textu práce.

TABULKA 3: SHRNUTÍ PROGRAMOVÝCH CÍLŮ STRAN

	FPÖ	AfD
Evropská politika		
2013	odstoupení od Evropského stabilizačního mechanismu	odstoupení od Evropského stabilizačního mechanismu
	snížení rakouských příspěvků do rozpočtů EU	přenesení kompetencí z Bruselu zpět na národní vlády
		snížení počtu oblastí, které reguluje EU
2017	odstoupení od Evropského stabilizačního mechanismu	zamezení další centralizaci EU
	přenesení kompetencí z Bruselu zpět na národní vlády	vystoupení z eurozóny
Hospodářská politika		
2013	mikroekonomický sektor (podpora podnikání)	makroekonomický sektor (snížení státního dluhu)
	reforma daňového systému	reforma daňového systému
2017	snížení daní, omezení byrokracie	snížení daní, omezení byrokracie
Sociální politika		
2013	důchodová reforma	restrukturalizace systému sociálního zabezpečení
	podpora rodin	liberalizace pracovního trhu
		zvýšení porodnosti
2017	podpora rodin (zvýšení porodnosti)	zvýšení porodnosti
	zrovnoprávnění žen	důchodová reforma
	rodina = jedině muž, žena a dítě	rodina = jedině muž, žena a dítě
Imigrační a integrační politika		
2013	boj proti "levné pracovní síle z východu"	potřeba kvalifikovaných migrantů
	omezení práva na azyl	azyl každé politicky perzekvované osobě
2017	islám = hrozba	islám = hrozba
	uzavření hranic	uzavření hranic
	nutnost znovuobnovit vnitřní bezpečnost	odepření státního občanství dětem migrantů narozeným v Německu
Přímá demokracie		
2013	zavedení možnosti lidových iniciativ	zavedení možnosti lidových iniciativ
	lidové právo veta	zavedení referend
		přímá demokracie i ve stranické politice
2017	lidové právo veta	lidové právo veta
		zavedení přímé volby prezidenta

Zdroj: autorka na základě volebních programů stran

4.1.1 Evropská politika

Evropské politice se volební program FPÖ v roce 2013 věnoval spíše okrajově. FPÖ se zasazovala o odstoupení od Evropského stabilizačního mechanismu⁹³, aby „chránila rakouské národní bohatství“, a chtěla snížit rakouské příspěvky do rozpočtů EU.⁹⁴ Naproti tomu představovala evropská politika stěžejní bod programu Alternativy pro Německo. Hlavním požadavkem strany bylo znovuzavedení subsidiární struktury kompetencí, a tedy převedení některých pravomocí z Bruselu zpět do Berlína. AfD doporučila, aby byly Evropskou unií regulovány pouze jednotný trh, mezinárodní úroková politika, obranná politika a politika životního prostředí. Pro všechny ostatní oblasti by údajně bylo smysluplnější, pokud by rozhodování o nich zůstávalo na nacionální, resp. regionální úrovni. Strana striktně odmítá „takzvanou záchrannou politiku“ a její financování daňovými poplatníky a předlužení některých států by řešila zkrácením jejich dluhů. Za evropskou krizi není podle strany zodpovědné euro, nýbrž nedisciplinovanost některých evropských vlád, přesto ovšem strana euro považuje za zkrachovalý projekt. Strana by podpořila zúžení eurozóny na skupinu zemí, které mají podobnou produktivitu a strukturu hospodářství. V extrémním případě by mohlo dojít i k návratu k národním měnám.⁹⁵

Stejně jako v roce 2013, i v roce 2017 se Svobodní věnovali evropské politice pouze velmi okrajově. V programu strana uvedla, že integrace a centralizace Evropské unie má svobodu ohrožující tendence. Rakousko údajně musí bránit svoji identitu v Evropě a je proto nutné získat větší suverenitu a přenést kompetence z Bruselu zpět na členské státy EU. Strana se opět vyslovila i proti Evropskému stabilizačnímu mechanismu.⁹⁶

Při pohledu do programu AfD lze shledat mnoho podobností s požadavky FPÖ. Alternativa pro Německo také spatřovala nebezpečí v postupující centralizaci EU a volala po návratu k „Europa der Vaterländer“⁹⁷. Nicméně, AfD byla ve svých požadavcích radikálnější. Setrvání Německa v eurozóně podle ní není udržitelné, a proto by Německo

---

⁹³ Evropský stabilizační mechanismus představuje krizový mechanismus finanční pomoci státům eurozóny. Poskytuje podporu při finanční stabilizaci zemím potýkajícím se s finančními problémy.

⁹⁴ „Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2013: Liebe deine Nächsten. Für mich sind das unsere Österreicher“ (Freiheitliche Partei Österreichs, 2013), 7, <https://politikforumbaden.wordpress.com/2013/09/12/liebe-deine-nachsten-das-wahlprogramm-der-fpo/>.

⁹⁵ „Alternative für Deutschland: Programm & Satzung“ (Alternative für Deutschland, 2013), 5–7, https://hughbranson.files.wordpress.com/2013/11/alternative_fuer_deutschland1.pdf.

⁹⁶ „Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2017: Österreicher verdienen Fairness“ (Freiheitliche Partei Österreichs, 2017),

https://www.fpo.at/fileadmin/user_upload/Wahlprogramm_8_9_low.pdf.

⁹⁷ „Evropa vlastní“ – přeloženo autorkou.

z transferové unie mělo vystoupit.⁹⁸

4.1.2 Hospodářská politika

Hospodářské politice se v roce 2013 opět více věnovala AfD, ale vyjádřila se k ní samozřejmě i FPÖ. Svobodní se zaměřili spíše na mikroekonomickou sféru. Požadovali snížení daní pro malé a střední podniky, povinnost bank poskytovat domácím podnikům výhodné půjčky a odstranění byrokracie.⁹⁹ Naproti tomu se AfD zaměřila spíše na makroekonomický sektor hospodářství. Velký důraz kladla na urgentnost snížení údajného předlužení Spolkové republiky, které způsobuje, že Němci nyní žijí na úkor budoucích generací. Aby došlo ke snížení státních výdajů, bylo by nutné snížit personální obsazení státní administrativy a zrušit některé dotační programy. Stejně jako FPÖ hovoří Alternativa pro Německo o potřebě odbyrokratizovat mnohé přeregulované postupy. Strany se shodly také v nutnosti reformovat daňový systém.¹⁰⁰

Pro volby 2017 Svobodní vytvořili více než 50stránkový hospodářský program, ve kterém uvedli ze svého pohledu hlavní problémy rakouského hospodářství. Jedním z těchto problémů měla být enormní výše daňové sazby, která dle strany musí být snížena ze 43,2 % na 40 %.¹⁰¹ Dalšími problémy jsou například přílišná byrokracie, se kterou se musí potýkat rakouské podniky, nebo nutnost reformovat a zjednodušit živnostenský zákon.¹⁰² Stejně jako FPÖ, i Alternativa pro Německo ve svém programu uvedla požadavek na snížení daní a obě strany se také vyslovily proti vybírání dědické daně. Strany se dále také shodly v nutnosti omezení byrokracie.^{103 104}

4.1.3 Sociální politika

Svobodní v roce 2013 zaměřili své požadavky z oblasti sociální politiky především na zajištění důstojných mezd a důchodů a odstranění nerovností v rozdělování důchodů – FPÖ chtěla zavést solidární daň pro milionáře, zvýšit minimální důchod nebo zrušit penzijní

---

⁹⁸ „Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“ (Alternative für Deutschland, 2017), 14, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf.

⁹⁹ „Volební program FPÖ 2013“, 8.

¹⁰⁰ „Alternative für Deutschland: Programm & Satzung“, 7.

¹⁰¹ FPÖ - Bildungsinstitut, „Das freiheitliche Wirtschaftsprogramm: Fairness, Freiheit, Fortschritt“, 2017, 31, https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/2017_freiheitliche_wirtschaftsprogramm_web.pdf.

¹⁰² FPÖ - Bildungsinstitut, „Das freiheitliche Wirtschaftsprogramm: Fairness, Freiheit, Fortschritt“.

¹⁰³ „Volební program FPÖ 2017“.

¹⁰⁴ „Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“, 28.

privilegia (např. pro bývalé politiky, úředníky národní banky apod.).¹⁰⁵ Strana také chtěla prosadit daňové zvýhodnění pro rodiny s více dětmi a usnadnit rodičům skloubení práce a péče o rodinu.¹⁰⁶

U AfD je i v oblasti sociální politiky patrné její důraz na hospodářské fungování státu. Německé systémy sociálního zajištění odčerpávají přes 60 % státních výdajů a v současné době není jejich struktura dlouhodobě udržitelná. Vinen na této skutečnosti je údajně demografický vývoj a vyloučení nízce kvalifikovaných z pracovního trhu. Řešením by podle AfD byla zaprvé liberalizace pracovního trhu a zadruhé finanční motivace pro rodiny, které váhají se založením rodiny, po jejímž zavedení AfD očekávala zvýšení porodnosti.¹⁰⁷

I v roce 2017 se velká část volebního programu FPÖ věnovala sociálním a společenským otázkám. Nejdůležitějším faktorem pro dobré fungování společnosti jsou podle FPÖ spokojené rodiny. Rodinou strana označuje spojení muže a ženy a jejich společné děti. Porodnost rakouských žen v posledních letech klesá, což ohrožuje budoucnost země. Zároveň strana tvrdí, že klesající porodnost nemůže být řešena přistěhovalectvím, nýbrž zavedením větších daňových výhod pro rodiny a podporou podmínek, které umožňují skloubit zaměstnání a péči o rodinu. Ženy musí být chráněny před diskriminací a mít stejná práva jako muži. Má jim být umožněno volně se rozhodnout, jestli chtějí zůstat doma a pečovat o děti, nebo se vrátit do práce. Svobodní se vyslovují proti utiskování žen a odmítají vynucená manželství nebo povinné nošení pokrývek hlavy.¹⁰⁸

Stejně jako FPÖ, i AfD spatřovala jeden z největších problémů v klesající porodnosti německých žen, kterou chtěla podpořit zavedením opatření, které by přály rodinám, a především rodinám s dětmi. Rodiny by měly odvádět méně peněz z rodinných rozpočtů, a naopak by měly být státem finančně podporovány skrze různá opatření. Strana se stavila proti potratům a zasazovala se o usnadnění procesu adopce. Nicméně, také trvala na tom, že pojem rodina označuje pouze klasické pojetí rodiny – muže, ženu a dítě. Současné „genderové ideologie“ strana považovala za protiústavní. V otázce starobních důchodů strana prosazovala kombinaci zákonného důchodu, privátního zajištění a podnikové penze. Důchodci by měli mít možnost pracovat, aniž by jim za to hrozilo snížení důchodu, a jejich

---

¹⁰⁵ „Volební program FPÖ 2013“, 5.

¹⁰⁶ „Volební program FPÖ 2013“, 6.

¹⁰⁷ „Alternative für Deutschland: Programm & Satzung“, 8–9.

¹⁰⁸ „Volební program FPÖ 2017“.

mzdy by měly být osvobozeny od sociálních odvodů. Rodiče by měli za výchovu dětí získat zvýšení důchodové sazby. Osoby, které dlouhodobě pracovaly, by měly dostávat podporu v nezaměstnanosti déle než ti, kteří pracovali kratší dobu.^{109 110}

4.1.4 Imigrační a integrační politika

Otázce imigrace a integrace se ve svém programu pro volby 2013 zřetelně rozsáhleji věnuje FPÖ. V rámci pracovní politiky chtěla zamezit dalšímu otevírání rakouského pracovního trhu „levné pracovní síle z východu“ a zavést časově omezený model „Gastarbeiterů“. Ve vzdělávání chtěla prosadit zavedení kvót pro maximální počet cizinců ve třídě, přičemž cizincům bez znalosti němčiny mělo být znemožněno účastnit se normálního vyučování.¹¹¹ Strana mínila, že Rakousko je ohroženo přistěhovanci a radikálním islamismem. Proto prosazovala, aby právo na azyl měli pouze ti, kteří nepřicházejí přes bezpečný třetí stát.¹¹² Naproti tomu AfD se těmito tématům ve svém programu věnovala pouze okrajově. V oblasti integrační politiky chtěla strana prosadit reformu imigračního zákona. Německo podle ní potřebovalo kvalifikované imigranty schopné integrace.¹¹³ Strany se rozcházejí v názoru na azyl. Podle AfD by měl být azyl poskytnut každé politicky perzekvované osobě.^{114 115}

V roce 2017 se obě strany na otázku imigrační a integrační politiky zaměřily výrazně více. Již první odstavce programu FPÖ se věnovaly ochraně hranic Rakouska před přistěhovanci, kteří do Rakouska přicestovali ilegálně, dopustili se trestného činu nebo zneužívají sociální systém. FPÖ se také chtěla zasadit o to, aby pomoc žadatelům o azyl byla poskytována pouze hmotnou, nikoli peněžní formou. Islám podle strany není součástí Rakouska a tento bod programu uzavřela slovy o nebezpečí islamismu a skrze něj páchaného teroru. Svobodní ve svém programu často zmiňovali nutnost zajištění bezpečnosti a ochrany Rakouska, a to především před vnějšími „cizími“ vlivy. Dále uvedli, že je v důsledku přijímání migrantů ohrožena rakouská vnitřní bezpečnost a Rakousko má masivní problém

---

¹⁰⁹ „Volební program FPÖ 2017“.

¹¹⁰ „Programm für Deutschland. Volební program Alternativen für Deutschland pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“, 31.

¹¹¹ „Volební program FPÖ 2013“, 4.

¹¹² „Volební program FPÖ 2013“, 9.

¹¹³ „Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2013: Liebe deine Nächsten. Für mich sind das unsere Österreicher“, 4.

¹¹⁴ Alternative für Deutschland, „Volební program, stranické usnesení ze dne 14.04.2013“, 14. duben 2013, 4, <http://www.afd-hessen.org/wp-content/uploads/2013/07/Wahlprogramm-AFD.pdf>.

¹¹⁵ AfD se s tímto programem podařilo získat 4,7 % hlasů a vstup do Spolkového sněmu jí tím unikl o pouhých 0,3 %.

s cizineckou kriminalitou, což dokazuje například vznik nových hrozeb, jako je islámský terorismus. V programu Alternativy pro Německo lze najít velmi podobné požadavky. Stejně jako Svobodní, i AfD zmiňovala nutnost uzavření německých hranic před „převážně pracovními nekvalifikovanými žadateli o azyl“. Přednost před poskytováním azylu má mít rodinná a sociální politika. Azyl podle AfD není základním právem, ale je podřízen potřebám státu. Strana prosazovala odepření státního občanství dětem migrantů narozeným v Německu a také vyloučení v Německu žijících občanů EU ze sociálního systému státu po dobu čtyř let. I AfD spatřovala velké nebezpečí v mezinárodním islamistickém teroru.^{116 117}

4.1.5 Zavedení přímé demokracie

Dalším prvkem společným pro programy obou stran z roku 2013 je požadavek na zavedení přímé demokracie. Svobodní se chtěli zasadit o prosazení závazných lidových iniciativ, pokud by byly podpořeno více jak 250 000 hlasy. Stejně tak prosazovali lidové právo veta proti rozhodnutím vlády.¹¹⁸ Alternativa pro Německo si za vzor stejně jako Svobodní vybrala švýcarský model přímé demokracie. Zasazovala se o zavedení povinných referend v případech, kdy se jedná o omezení nebo přenesení výlučných práv. V méně závažných případech by měl mít lid možnost si prostřednictvím lidové iniciativy referendum vyžádat. V otázce zavedení přímě-demokratických prvků do německého politického systému neskončila AfD u nejvyšších pater politiky, nýbrž požadovala zavedení těchto prvků i do politiky stranické.¹¹⁹

I v roce 2017 obě strany nadále požadovali zavedení přímé demokracie po vzoru Švýcarska. Občané by měli mít možnost vetovat pomocí referend špatná rozhodnutí vlád, a naopak vlády by měly mít povinnost výsledky těchto referend respektovat.¹²⁰ Alternativa pro Německo požadovala navíc zavedení přímé volby prezidenta.¹²¹

---

¹¹⁶ „Volební program FPÖ 2017“.

¹¹⁷ „Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“, 17–19.

¹¹⁸ „Volební program FPÖ 2013“, 8.

¹¹⁹ Alternative für Deutschland, „Volební program, stranické usnesení ze dne 14.04.2013“, 12.

¹²⁰ „Volební program FPÖ 2017“.

¹²¹ „Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“, 6.

ZÁVĚR

Předložená práce se věnovala tématu populistických stran v německy mluvících zemích na příkladu Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska. Jejím cílem bylo odpovědět na otázky, zda je možné označit FPÖ a AfD za (pravicově-)populistické strany, zda se v jejich programech z let 2013 a 2017 dají nalézt nějaké tematické průsečíky, jakým vývojem tyto programy prošly a v neposlední řadě zda se mezi stranami dají z pohled vývoje, struktury a ideologie vystopovat některé shodné znaky.

První otázka byla zodpovězena kladně na základě porovnání charakteristik stran s poznatky z výzkumu (pravicového) populismu. Na základě Hartlebovy teorie čtyř dimenzí populismu zahrnující technickou, obsahovou, personální a mediální dimenzi populismu, jsem došla k závěru, že obě strany splňují všechny čtyři dimenze, přičemž drobné odlišnosti mezi sebou vzájemně vykazují pouze v dimenzi technické a personální. Strany také odpovídají definici populismu dle Wenera W. Ernsta, který tvrdí, že populistické strany kladou důraz na sjednocení s vůlí „jednotného národa“, staví národ do opozice k establishmentu, monopolizují si pravdu a využívají existujících difuzních postojů a předsudků. Z hlediska typologie populismu dle Pierre-Andrého Taguieffa se strany pohybují na pomezí mezi populismem totožnosti a populismem protestu. V závěru kapitoly věnující se komparaci stran je také konstatováno, že obě strany splňují kritéria pravického populismu dle Hartleba a Wolf a dají se tedy považovat za pravicově-populistické.

Při analýze volebních programů stran z let 2013 a 2017 se zaměřením na evropskou, hospodářskou, sociální, imigrační a integrační politiku a požadavek na zavedení přímé demokracie, jsem došla k závěru, že lze ve všech uvedených oblastech shledat velké množství shodných požadavků. Obě strany se negativně staví k Evropské unii a požadují omezení vlivu „Bruselu“. Velký rozdíl mezi stranami je pouze v požadavku AfD na úplné vystoupení z eurozóny, zatímco FPÖ požaduje pouze odstoupení od Evropského stabilizačního mechanismu. V oblasti hospodářské politiky se FPÖ v roce 2013 zaměřila spíše na mikroekonomický a AfD na makroekonomický sektor. V roce 2017 se požadavky stran sjednotily v nutnosti snížení daní a omezení byrokracie. Pro sociální politiku obou stran je charakteristická především podpora rodin a porodnosti. Imigrační a integrační politika prošla mezi lety 2013 a 2017 u obou stran velkým vývojem. V roce 2013 FPÖ požadovala omezení příchodu „levné pracovní síly z východu“, zatímco dle AfD Německo potřebovala kvalifikované migranty. V roce 2017 již obě strany volaly po uzavření hranic. Požadavky

stran na zavedení přímé demokracie jsou téměř totožné, AfD pouze dodává požadavek na zavedení přímé volby prezidenta. Dá se říci, že volební programy obou stran prošly téměř totožným vývojem.

Poslední otázka se týkala porovnání stran z hlediska vývoje, struktury a ideologie. Z mého pohledu se u FPÖ a AfD jedná o dvě strany, které jsou vývojově velmi odlišné. Kořeny FPÖ vychází z nacistických struktur a na rozdíl od AfD se jedná o etablovanou systémovou stranu s několikanásobnou účastí ve vládě. AfD vznikla jako strana založená ekonomy za účelem kritiky Evropské unie a eurozóny, která se k nacionalistickému a dá se říci xenofobnímu směřování dopracovala až později po svém založení. Dále jsou také strany odlišné strukturálně. Zatímco FPÖ ve svém čele měla vždy pouze jednoho silného vůdce, AfD se dlouhodobě snaží spíše o vytvoření stabilního souvládí dvou a více předsedů. Pokud ale odhlédneme od technických parametrů stran, obsahově jsou si v současné době až nápadně podobné. Díky analýze volebních programů mohu říci, že jsou rámcová témata pro obě strany totožná, nepatrně se liší pouze to, jak velký důraz na jednotlivá témata strany kladou – jako konkrétní příklad uvedu prioritizaci protievropské kritiky u AfD vs. ústup tohoto tématu u FPÖ. Dá se tedy předpokládat, že se strany navzájem inspirují, a že AfD v FPÖ pravděpodobně vidí svůj vzor. Vzhledem k úspěchu FPÖ v posledních volbách, k její současné účasti ve vládě a v zároveň v kontextu všeevropského vzestupu populistických stran, si troufám tvrdit, že v budoucnu můžeme u AfD očekávat podobný vývoj jako u FPÖ – tedy že se během příštích či dalších voleb do Spolkového sněmu dostane do tak silné pozice, že se stane součástí vládní koalice.

Tato teorie by odpovídala i obecnému vývoji preferencí populistických stran v Evropě. V posledních dvou desetiletích tyto strany vytrvale získávají na síle, která jim otevírá dveře do národních parlamentů. Od východu na západ se navíc šíří fenomén účasti těchto stran ve vládě. Ve východní Evropě můžeme sledovat popularitu spíše levicově-populistických stran, na západě jsou silnější strany pravicově-populistické. K pomyslnému propojení pravicového a levicového populismu došlo počátkem června letošního roku v Itálii, kde byla vytvořena první čistě populistická vláda složená z jedné levicově- a jedné pravicově-populistické strany.

V současné době se mnoho novinářů i odborníků přiklání k teorii Bejamina Arditiho, který tvrdí, že populismus může být symptomem demokratické politiky. Funguje jako vnitřní element demokratického systému, který odhaluje jeho limity a brání jeho uzavření

v zavedené normalitě institucionálních procedur.¹²² Dá se tedy říci, že populismus přichází v dobách, kdy demokracii dochází síly, přestává se vyvíjet a pohybuje se pouze v hranicích automatizovaných úředních výkonů. Úspěchy populistických stran z posledních let by tedy měly vést k zamyšlení, zda se evropské demokracie nenachází právě v tomto bodu stagnace.

SUMMARY

This thesis deals with populist parties in the German-speaking countries on the example of Alternative for Germany and Freedom Party of Austria. Its aim was to answer the question whether FPÖ and AfD could be called for (right-wing) populist parties, whether there could be found some similarities in their programmes in the years 2013 and 2017. Another question was focused on the development of parties programmes between 2013 and 2017 and, finally, whether there could be found similarities in the development, structure and ideology of the two parties.

Based on the synthesis of the criteria for calling a party right-wing populist, according to Hartleb and Wolf we can say that the AfD and the FPÖ are fulfill the criteria. When analyzing the electoral programs of the parties from 2013 and 2017 with a focus on European, economic, social, immigration and integration policies and the demand for direct democracy, I concluded that there can be found many identical elements in all these areas. The programmes of the parties have undergone almost identical thematic developments.

When comparing the parties from the perspective of development, structure and ideology, it can be argued that these are two parties that are very different in terms of development and structure. But if we disregard the technical parameters of the parties, their programme content is currently very strikingly similar. With the analysis of the programmes, I can say that the framework topics for both parties are identical, there is just a little difference in how much they emphasize individual topics.

---

¹²² Benjamin Arditi, *Politics on the Edges of Liberalism: Difference, Populism, Revolution, Agitation: Difference, Populism, Revolution, Agitation* (Edinburgh University Press, 2007), 74.

POUŽITÁ LITERATURA

Primární prameny

Alternative für Deutschland. „Volební program, stranické usnesení ze dne 14.04.2013“, 14. duben 2013. <http://www.afd-hessen.org/wp-content/uploads/2013/07/Wahlprogramm-AFD.pdf>.

„Alternative für Deutschland: Programm & Satzung“. Alternative für Deutschland, 2013. https://hughbronson.files.wordpress.com/2013/11/alternative_fuer_deutschland1.pdf.

FPÖ - Bildungsinstitut. „Das freiheitliche Wirtschaftsprogramm: Fairness, Freiheit, Fortschritt“, 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/2017_freiheitliche_wirtschaftsprogramm_web.pdf.

„INFO-KOMPAKT. Die Freiheitliche Partei Österreichs“. FPÖ-Bildungsinstitut, 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe.at/dokumente/2017/Info-Kompakt.pdf.

„Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017“. Alternative für Deutschland, 2017. https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf.

„Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2013: Liebe deine Nächsten. Für mich sind das unsere Österreicher“. Freiheitliche Partei Österreichs, 2013. <https://politikforumbaden.wordpress.com/2013/09/12/liebe-deine-nachsten-das-wahlprogramm-der-fpo/>.

„Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2017: Österreicher verdienen Fairness“. Freiheitliche Partei Österreichs, 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/Wahlprogramm_8_9_low.pdf.

Sekundární literatura

Monografie

Arditi, Benjamin. *Politics on the Edges of Liberalism: Difference, Populism, Revolution, Agitation: Difference, Populism, Revolution, Agitation*. Edinburgh University Press, 2007.

Dahl, Robert Alan. *Democracy and Its Critics*. 12. print. New Haven: Yale Univ. Press, 1991.

Hartleb, Florian. *Internationaler Populismus als Konzept: Zwischen Kommunikationsstil und fester Ideologie*. 1. Auflage. International Studies on Populism, Band 1. Baden-Baden: Nomos, 2014.

———. *Rechts- und Linkspopulismus: eine Fallstudie anhand von Schill-Partei und PDS*. 1. Aufl. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2004.

Poier, Klaus. *Die Themen der „Populisten“: mit einer Medienanalyse von Wahlkämpfen in Österreich, Deutschland, der Schweiz, Dänemark und Polen*. 1. Auflage. International studies on populism, Band 5. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Priester, Karin. *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*. Frankfurt am Main: Campus-Verl., 2012.

Siebenhaar, Hans-Peter. *Österreich: die zerrissene Republik*. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2017.

Vorländer, Hans, Maik Herold, a Steven Schäller. *PEGIDA: Entwicklung, Zusammensetzung und Deutung einer Empörungsbewegung*. Springer-Verlag, 2015.

Wolf, Tanja. *Rechtspopulismus: Überblick über Theorie und Praxis*. essentials. Wiesbaden: Springer VS, 2017.

Sborníky

Decker, Frank. „Die » Alternative für Deutschland « aus der vergleichenden Sicht der Parteienforschung". In *Die Alternative für Deutschland: Programmatik, Entwicklung und politische Verortung*, editoval Alexander Häusler, 7–23. Wiesbaden: Springer VS, 2016.

Grabow, Karsten, ed. *Exposing the Demagogues: Right-Wing and National Populist Parties in Europe*. 1. ed. Brussels: CES, Centre for European Studies, 2013.

Grimm, Marc, a Bodo Kahmann. „AfD und Judenbild. Eine Partei im Spannungsfeld von Antisemitismus, Schuldabwehr und instrumenteller Israelsolidarität". In *AfD & FPÖ. Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, editoval Stephan Grigat, 41–60. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Heinisch, Reinhard, a Kristina Hauser. „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs". In *Rechtspopulismus und Rechtsextremismus in Europa: die Herausforderung der Zivilgesellschaft durch alte Ideologien und neue Medien*, editoval Frank Decker, Bernd Henningsen, a Kjetil Jakobsen, 91–110. Baden-Baden: Nomos, 2015.

Kubát, Michal. „Úvod do studia populismu". In *Populismus v časech krize*, editoval Martin Mejstřík, Jiří Kocian, a Michal Kubát. Praha, 2017.

Kubát, Michal, Martin Mejstřík, a Jiří Kocian, ed. *Populismus v časech krize*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016.

Lang, Juliane. „Feindbild Feminismus. Familien- und Geschlechterpolitik in der AfD". In *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, editoval Stephan Grigat, 1. vydání., 61–79. Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Pelinka, Anton. „Populismus - zur Karriere eines Begriffes". In *Populismus: Herausforderung oder Gefahr für die Demokratie?*, editoval Sir Peter Ustinov Institut, 9–20. Wien: new academic press, 2012.

Schiedel, Heribert. „Antisemitismus und völkische Ideologie. Ist die FPÖ eine rechtsextreme Partei?" In *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, editoval Stephan Grigat, 1. vydání., 103–21. Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Skenderovic, Damir. „CHAPTER 1: POPULISM: A HISTORY OF THE CONCEPT". In *Political Populism: A Handbook*, editoval Reinhard C. Heinisch, Christina Holtz-Bacha, a Oscar Mazzoleni, 1. vyd., 39–58. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Stögner, Karin. „Angst vor dem „neuen Menschen“. Zur Verschränkung von Antisemitismus, Antifeminismus und Nationalismus in der FPÖ". In *AfD & FPÖ: Antisemitismus, völkischer Nationalismus und Geschlechterbilder*, editoval Stephan Grigat, 1. vydání., 137–65. Interdisziplinäre Antisemitismusforschung, svazek 7. Baden-Baden: Nomos, 2017.

Slovníky

Jandourek, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. Grada Publishing a.s., 2012.

Odborné články

Arditi, Benjamin. „Populism, or, Politics at the Edges of Democracy". *Contemporary Politics* 9, č. 1 (březen 2003): 17–31. <https://doi.org/10.1080/1356977032000072486>.

Florian Hartleb. „Rechter Populismus in der EU: keine einheitliche Bewegung trotz wachsender Euroskepsis". *integration* 2011, č. 4 (b.r.): 337–48.

Kai Arzheimer. „The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?" *West European Politics* 38, č. 3 (2015): 535–56.

Novotný, Lukáš. „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland". *Politics in Central Europe* 11, č. 1S (duben 2015).

Články z periodik

„Alternative für Deutschland: AfD-Parteitag wählt Frauke Petry zur Vorsitzenden". *Die Zeit*. 4. červenec 2015, sek. Politik. <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2015-07/afd-parteitag-frauke-petry-zur-vorsitzenden>.

Biermann, Kai. „Frauke Petry: ‚Völkisch‘ ist nicht irgendein Adjektiv". *Zeit Online*, 11. září 2016. <http://www.zeit.de/kultur/2016-09/frauke-petry-afd-voelkisch-volk-begriff-geschichte>.

„FPÖ Steiermark: Wieder Aufregung um Nazi-Sager". *Die Presse*, 28. září 2010. https://diepresse.com/home/politik/steiermarkwahl/597943/FPOe-Steiermark_Wieder-Aufregung-um-NaziSager.

Kamann, Matthias. „AfD: Frauke Petry vollzieht den Austritt". *DIE WELT*, 29. září 2017. <https://www.welt.de/politik/deutschland/article169153331/Frauke-Petry-vollzieht-Austritt-aus-der-AfD.html>.

Kroh, Martin, a Karolina Fetz. „Das Profil der AfD-AnhängerInnen hat sich seit Gründung der Partei deutlich verändert". *DIW-Wochenbericht* 83, č. 34 (2016): 711–19.

Kröning, Anna. „AfD-Politiker: Björn Höcke hat eine irritierende Ansicht zu Adolf Hitler". *Die Welt*, 6. března 2017. <https://www.welt.de/politik/deutschland/article162616473/Bjoern-Hoecke-hat-eine-irritierende-Ansicht-zu-Adolf-Hitler.html>.

„Landtagswahlen: AfD holt 15 Direktmandate in Sachsen-Anhalt, zwei in Baden-Württemberg". *Spiegel Online*, 14. března 2016, sek. Politik. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afd-in-sachsen-anhalt-mit-15-direktmandaten-in-baden-wuerttemberg-2-a-1082130.html>.

Markus Wehner, a Eckhart Lohse. „AfD-Vize Gauland beleidigt Jerome Boateng". *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 29. květen 2016. <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afd-vize-gauland-beleidigt-jerome-boateng-14257743.html>.

„Österreich: FPÖ-Chef vergleicht Burschenschafter mit verfolgten Juden". *Spiegel Online*, 30. ledna 2012, sek. Politik. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-fpoe-chef-vergleicht-burschenschafter-mit-verfolgten-juden-a-812295.html>.

„Chaos beim Parteitag: Gauland zum Co-Parteivorsitzenden der AfD gewählt". *DIE WELT*, 2. prosinec 2017. <https://www.welt.de/politikdeutschland/article171204290/Gauland-zum-Co-Parteivorsitzenden-der-AfD-gewaehlt.html>.

Internetové zdroje

„Bundestagswahl 2017: Endgültiges Ergebnis - Der Bundeswahlleiter". Viděno 13. květen 2018. https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2017/34_17_endgueltiges_ergebnis.html.

Der Bundeswahlleiter. „Ergebnisse - Der Bundeswahlleiter". Viděno 3. duben 2018. <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/ergebnisse.html>.

Der Landeswahlleiter des Landes Nordrhein-Westfalen. „Landtagswahl 2017 in Nordrhein-Westfalen". Viděno 2. duben 2018. <https://www.wahlergebnisse.nrw.de/landtagswahlen/2017/aktuell/a000lw1700.shtml>.

„Endgültiges amtliches Ergebnis der Bundestagswahl 2013 - Der Bundeswahlleiter". Viděno 3. červen 2018. <https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2013/2013-10-09-endgueltiges-amtliches-ergebnis-der-bundestagswahl-2013.html>.

„Ergebnisse der Europawahl 2014 - Europäisches Parlament". Ergebnisse der Europawahl 2014 - Europäisches Parlament. Viděno 27. března 2018.

<http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/de/election-results-2014.html>.

„European Populism: Trends, Threats and Future Prospects". Institute for Global Change. Viděno 2. červen 2018. <http://institute.global/insight/renewing-centre/european-populism-trends-threats-and-future-prospects>.

„National Delegations – Movement for a Europe of Nations and Freedom". Viděno 27. březen 2018. <http://www.menleuropa.eu/national-delegation/>.

Oppelland, Torsten. „Alternative für Deutschland". Bundeszentrale für politische Bildung, 5. červen 2017. <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd>.

ORF. „Die neue Regierung wird angelobt". news.ORF.at, 18. prosinec 2017. <http://orf.at/stories/2419233/2419235/>.

„Österreich - Nationalratswahl 2013". Viděno 13. březen 2018. <http://wahl13.bmi.gv.at/>.

„Österreich - Nationalratswahl 2017". Viděno 6. duben 2018. <https://wahl17.bmi.gv.at/>.

Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein. „Informationen zur Wahl des 19. Schleswig-Holsteinischen Landtags - Statistikamt Nord". Viděno 2. duben 2018. <https://www.statistik-nord.de/wahlen/wahlen-in-schleswig-holstein/landtagswahlen/informationen-zur-wahl-des-19.-schleswig-holsteinischen-landtags/>.

Statistisches Amt Saarland. „Landtagswahlen 2017 - Saarland - Übersicht". Viděno 2. duben 2018. http://www.statistikextern.saarland.de/LT_SL/.

„Volksgemeinschaft - Ein Begriff aus der NS-Ideologie | ZbE". Zukunft braucht Erinnerung, 5. říjen 2004. <http://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/volksgemeinschaft/>.

„Wahlen zum Abgeordnetenhaus 2016 - Berlin - Übersicht". Viděno 2. duben 2018. <https://www.wahlen-berlin.de/wahlen/be2016/afspraes/index.html>.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Markéta Částková
E-mail:	marketacastkova@seznam.cz
Studijní obor:	Česko-německá studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	LS 2016
Semestr a školní rok ukončení práce:	LS 2018
Vedoucí bakalářského semináře:	doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.
Název práce:	Populistické strany v německy mluvících zemích - případová studie na příkladu Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska v letech 2013-2017
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Bakalářská práce se zabývá populistickými stranami v německy mluvících zemích na příkladu Alternativy pro Německo a Svobodné strany Rakouska. Ačkoli by se mohlo zdát, že se jedná o dvě naprosto odlišné strany, jejich tematické přiblížení v posledních letech přímo vybízí k otázce, nakolik si strany jsou historicky, vývojově a tematicky příbuzné. Cílem práce je charakterizovat Alternativu pro Německo a Svobodnou stranu Rakouska z hlediska historie a ideologie stran, a to za uplatnění kompilace poznatků výzkumu (pravického) populismu. Práce se dále zabývá volebními programy stran z let 2013 a 2017, při jejichž analýze se zaměřuje především na následující problematiky: evropská politika, hospodářská politika, sociální politika, imigrační a integrační politika a zavedení přímé demokracie. Výsledkem analýzy volebních programů je přehled tematických průsečíků stran a charakteristika programového vývoje stran mezi lety 2013 a 2017.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Během zpracování bakalářské práce jsem musela přistoupit především k úpravám co do struktury práce. Největší změny jsem provedla ve struktuře a obsahu části věnující se analýze volebních programů stran. Pro lepší přehlednost a konzistenci jsem pro tuto analýzu vyhradila celou jednu kapitolu, která byla rozdělena na několik podkapitol, z čehož se každá věnovala jednomu tematickému celku. Tyto celky byly: evropská politika, hospodářská politika, sociální politika, imigrační a integrační politika a zavedení přímé demokracie. Ke změně došlo také ve druhé kapitole, která se nyní věnuje čistě jen charakteristice stran a nikoli analýze jejich volebních programů. V podkapitolách jsou představeny historie a ideologie stran. Ke změně hlavních cílů práce nedošlo.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	<ul style="list-style-type: none"> - Úvod - Populismus v teorii - Základní charakteristiky stran - Svobodná strana Rakouska a Alternativa pro Německo: srovnání - Srovnání programových priorit z let 2013 a 2017 - Závěr
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):	

Hartleb, Florian. *Internationaler Populismus als Konzept: Zwischen Kommunikationsstil und fester Ideologie*. 1. Auflage. *International Studies on Populism*, Band 1. Baden-Baden: Nomos, 2014.

Priester, Karin. *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*. Frankfurt am Main: Campus-Verl., 2012.

Wolf, Tanja. *Rechtspopulismus: Überblick über Theorie und Praxis*. essentials. Wiesbaden: Springer VS, 2017.

Decker, Frank. „Die » Alternative für Deutschland « aus der vergleichenden Sicht der Parteienforschung". In *Die Alternative für Deutschland: Programmatik, Entwicklung und politische Verortung*, editoval Alexander Häusler, 7–23. Wiesbaden: Springer VS, 2016.

Heinisch, Reinhard, a Kristina Hauser. „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs". In *Rechtspopulismus und Rechtsextremismus in Europa: die Herausforderung der Zivilgesellschaft durch alte Ideologien und neue Medien*, editoval Frank Decker, Bernd Henningsen, a Kjetil Jakobsen, 91–110. Baden-Baden: Nomos, 2015.

Kubát, Michal. „Úvod do studia populismu". In *Populismus v časech krize*, editoval Martin Mejstřík, Jiří Kocian, a Michal Kubát. Praha, 2017.

Florian Hartleb. „Rechter Populismus in der EU: keine einheitliche Bewegung trotz wachsender Euroskepsis". *integration* 2011, č. 4 (b.r.): 337–48.

Novotný, Lukáš. „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland". *Politics in Central Europe* 11, č. 1S (duben 2015).

Alternative für Deutschland. „Volební program, stranické usnesení ze dne 14.04.2013", 14. duben 2013. <http://www.afd-hessen.org/wp-content/uploads/2013/07/Wahlprogramm-AFD.pdf>.

„Alternative für Deutschland: Programm & Satzung". Alternative für Deutschland, 2013. https://hughbronson.files.wordpress.com/2013/11/alternative_fuer_deutschland1.pdf.

FPÖ - Bildungsinstitut. „Das freiheitliche Wirtschaftsprogramm: Fairness, Freiheit, Fortschritt", 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/2017_freiheitliche_wirtschaftsprogramm_web.pdf.

„INFO-KOMPAKT. Die Freiheitliche Partei Österreichs". FPÖ-Bildungsinstitut, 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe.at/dokumente/2017/Info-Kompakt.pdf.

„Programm für Deutschland. Volební program Alternativy pro Německo pro volby do Spolkového sněmu 24. září 2017". Alternative für Deutschland, 2017. https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf.

„Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2013: Liebe deine Nächsten. Für mich sind das unsere Österreicher". Freiheitliche Partei Österreichs, 2013. <https://politikforumbaden.wordpress.com/2013/09/12/liebe-deine-nachsten-das-wahlprogramm-der-fpo/>.

„Volební program FPÖ pro volby do Národní rady v roce 2017: Österreicher verdienen Fairness". Freiheitliche Partei Österreichs, 2017. https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/Wahlprogramm_8_9_low.pdf.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

SEZNAM TABULEK

TABULKA 1: NAPLNĚNÍ HARTLEBOVÝCH ČTYŘ DIMENZÍ POPULISMU	22
TABULKA 2: CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY PRAVICOVĚ-POPULISTICKÝCH STRAN DLE HARTLEBA A WOLF	24
TABULKA 3: SHRNUÍ PROGRAMOVÝCH CÍLŮ STRAN.....	25